

Spreken is zilver Bespreken is goud

Over hoe groepsbesprekingen mee kunnen
werken aan hogere opbrengsten

Naam: Micha van Tulden

School: cbs Johan Friso te Dordrecht

Studentnummer: S1023655

E-mail: s1023655@student.windesheim.nl

Opleiding: Master Special Educational Needs

Hogeschool: Windesheim, locatie Marnixcollege Utrecht

Leerroute: Leren en innoveren

PO Modulenaam en -code: Praktijkgericht onderzoek, 9SO-PRAKT

Onderzoeksdocent: Marian van Popta-Erkelen Datum: 12 juli 2013

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
--------------------	---

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Over christelijke basisschool Johan Friso.....	4
1.2 De organisatie van christelijke basisschool Johan Friso.....	4
1.3 Onderwijs en begeleiding op christelijke basisschool Johan Friso	4
1.4 Innovatie op christelijke basisschool Johan Friso.....	5
1.5 Doelstelling	5
1.6 Centrale vraagstelling	5
1.7 Onderzoeksvragen en deelvragen	7

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

2.1 Inleiding	8
2.2 Handelingsgericht werken en de groepsbespreking	8
2.3 Opbrengstgericht werken en de groepsbespreking	10
2.4 Toetsresultaten en andere aan onderwijsgerelateerde data	12

Hoofdstuk 3 Opzet van het onderzoek

3.1 Doelgroepen van het onderzoek	15
3.2 Onderzoeksgegevens verzamelen	15
3.3 Onderzoekopzet	16

Hoofdstuk 4 Resultaten

4.1 Inleiding	18
4.2 Uitkomsten praktijkonderzoek.....	18
4.3 Verzamelen van toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data	18
4.4 Bruikbare data voor groepsbesprekingen.....	20
4.5 Huidige vorm en inhoud van groepsbesprekingen.....	21
4.6.1 Wenselijke situatie volgens team en schoolleiding	22
4.6.2 Overeenkomsten en verschillen	25
4.7 Elementen van de groepsbespreking die bijdragen aan hogere opbrengsten	26

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Inleiding.....	27
5.2 Conclusies centrale vraagstelling.....	27
5.3 Discussie	27
5.4 Aanbevelingen	29

Literatuurlijst	31
-----------------------	----

Bijlagen I t/m IV

Samenvatting

Groepsbesprekingen zijn op basisscholen niet meer weg te denken; minstens een paar keer per jaar bespreekt de intern begeleider met de leerkracht hoe het met de leerlingen gaat. En wanneer het over kinderen gaat wordt er veel gesproken. Gesproken over hun gedrag, hun leerresultaten, hun vriendschappen, sociale media, ga zo maar door. Maar zijn al deze onderwerpen relevant voor de groepsbespreking? Wat moet een groepsbespreking opleveren? Deze vraag rees ook op christelijke basisschool Johan Friso. Wat vinden leerkrachten? En de schoolleiding? Tijd voor een praktijkonderzoek.

De onderzoeksvraag werd op cbs Johan Friso gevoed door een aantal ontwikkelingen. Ten eerste wilde de school handelingsgericht werken. Maar ook opbrengstgericht. Twee grote ontwikkelingen die het team bezig hielden. Wat houdt het in om zo te gaan werken? Waar moet je op letten? En wat is misschien toch niet zo belangrijk om te doen?

De schoolleiding formuleerde hoge ambities ten aanzien van te behalen toetsresultaten en vroeg aan de intern begeleiders om terugkoppeling hierover. Intern begeleiders haalden hiervoor tijdens groepsbesprekingen informatie bij leerkrachten vandaan. Maar kunnen groepsbesprekingen zo worden ingericht dat ze handelingsgericht zijn en tegelijkertijd bijdragen aan hogere opbrengsten? En welke toetsresultaten, observaties en andere informatie die leerkrachten over hun leerlingen beschikbaar hebben? Kortom, welke rol spelen data? De centrale vraagstelling voor dit praktijkonderzoek is: hoe kunnen op cbs Johan Friso tijdens groepsbesprekingen, volgens de methodiek van handelingsgericht werken, toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data worden gebruikt, zodat dit een bijdrage levert aan het behalen van hogere opbrengsten?

Literatuurstudie heeft opgeleverd dat op het gebied van groepsbesprekingen duidelijke richtlijnen om zowel handelingsgericht als opbrengstgericht te werken zijn gevonden. Doelgericht en planmatig te werk gaan aan de hand van relevante data luidt het devies. In groepsbesprekingen dient de intern begeleider met de leerkracht afspraken te maken over de uitvoering van groepsplannen. Deze plannen worden opgesteld op basis van onderwijsbehoeften van leerlingen. In het plan staan concrete doelen en resultaten. Eerder opgestelde groepsplannen worden geëvalueerd: zijn de ambitieuze doelen en resultaten behaald? Verder wordt ook de kwaliteit van het onderwijs en het leerkrachtgedrag besproken.

Toetsresultaten en enkele andere aan onderwijs gerelateerde data spelen een belangrijke rol in de evaluatie van groepsplannen. Zijn er daadwerkelijk hogere opbrengsten behaald? De school dient specifiek te kijken naar de toetsresultaten van technisch en begrijpend lezen, spelling en rekenen. Ook data ten aanzien van welbevinden, werkhouding, sociaal gedrag en de ontwikkeling van talenten dienen te worden verzameld en geëvalueerd. Intern begeleiders en leerkrachten analyseren deze data.

Als een school de juiste data verzamelt en bespreekt tijdens groepsbesprekingen, dan werkt dat mee aan hogere opbrengsten. Planmatigheid is hierbij een voorwaarde: ambitieuze doelen, duidelijke groepsplannen, heldere afspraken en een scherpe evaluatie komen bij elkaar in de groepsbespreking. Zo draagt effectief, handelingsgericht bespreken bij aan hogere opbrengsten.

1

Inleiding

1.1 Over christelijke basisschool Johan Friso

Christelijke basisschool 'Johan Friso' staat in de wijk Stadspolders te Dordrecht. De school behoort tot de vereniging "Een school met de Bijbel". Deze vereniging, waartoe in totaal vier scholen uit Dordrecht behoren, werd in 1992 opgericht. De school bestaat uit twee locaties die beide gelegen zijn in het nieuwe deel van Stadspolders, Oudelandsehoek. Op 1 oktober 2011 had de school 683 leerlingen en 60 leerkrachten. De jaargroepen 1 en 2 vormen samen de onderbouw. De allerjongste kinderen die gedurende een schooljaar binnen komen als ze vier jaar geworden zijn, worden opgevangen in een zogenoemde instroomgroep. Ook de jaargroepen 3, 4 en 5 vormen een cluster: de middenbouw. De groepen 6 t/m 8 vormen de bovenbouw.

1.2 De organisatie van christelijke basisschool Johan Friso

De schoolleiding bestaat uit de directeur, bouwcoördinatoren van de onder-, midden-, en bovenbouw, de coördinator Interne Begeleiding en de ICT-coördinator. De coördinator Interne Begeleiding is tevens Intern Begeleider van de bovenbouw. Hij vertegenwoordigt de Interne Begeleiding in de schoolleiding. Deze begeleiding wordt ingevuld door de Intern Begeleider van de onder- en middenbouw, de Intern Begeleider van de bovenbouw, de Spellingbegeleider en de Rugzakcoördinator.

Cbs Johan Friso is een school die werkt volgens het leerstof-jaarklassensysteem. Dit betekent dat kinderen van ongeveer dezelfde leeftijd zijn ingedeeld in groepen die gedurende een schooljaar met elkaar een afgesproken gedeelte van de leerstof doorwerken. Het betekent ook dat de leerstof binnen de groep door alle kinderen in eenzelfde tempo moet worden doorlopen, maar dat afhankelijk van de capaciteiten en kwaliteiten van de leerling de leerstof aangepast kan worden aangeboden in de vorm van bijvoorbeeld remedial teaching, verdieping of verrijking.

1.3 Onderwijs en begeleiding op christelijke basisschool Johan Friso

Verschillende onderwijsontwikkelingen hebben de laatste vijf jaar vorm gekregen op cbs Johan Friso. De leerlingen zijn per klas verdeeld in kleine groepjes. Mede daardoor wordt het coöperatief werken gestimuleerd (Schoolgids, 2012). De leerkrachten van cbs Johan Friso zijn de afgelopen twee jaar ook begeleid in het opzetten en begeleiden van zelfstandig werken door de leerlingen, wat als meerwaarde wordt gezien voor zowel de ontwikkeling van de leerlingen als die van de leerkrachten zelf. Voor de leerlingen wordt de werkvorm zelfstandig werken niet als doel gezien, maar als middel bij het leren en verwerken van lesstof (Schoolplan 2007-2011, p. 22). De school vindt het belangrijk dat iedere leerling de zorg krijgt die aansluit bij de specifieke behoeften van kinderen (Schoolgids, 2012). Voor de leerkrachten wordt de werkvorm zelfstandig werken gezien als instrument om tijd vrij te krijgen voor de (individuele) begeleiding aan leerlingen om zo te kunnen voldoen aan de specifieke behoeften van alle leerlingen.

Binnen het zorgteam zijn de twee Interne Begeleiders ieder verantwoordelijk voor de leerlingenzorg van hun bouw. Zij zijn voor de leerkrachten in die bouw zowel collegiaal consulent, coach als kenniscoördinator (Bokhorst, 2002). Dit houdt onder meer in dat er begeleiding van de leerkrachten plaatsvindt met betrekking tot de directe zorg aan (individuele) leerlingen en de daartoe behorende administratie. Deze begeleiding krijgt onder andere vorm door leerlingenbesprekingen en groepsbesprekingen. In deze leerlingen- en groepsbesprekingen worden (individuele) leerlingen besproken op basis van leerresultaten en/of gedrag.

Sinds begin van het schooljaar 2010-2011 hebben de Intern Begeleiders toegang tot een digitaal leerlingenadministratie- en leerlingenzorgprogramma, dat Esis webbased (Rovict, 2005) heet. In dit programma worden alle niet-methode gebonden toetsen van het leerlingvolgsysteem van de school

geregistreerd. Ook andere documenten, zoals handelingsplannen en een dossierlogboek per leerling worden toegevoegd aan Esis.

De Intern Begeleiders bespreken de verschillende groepen drie keer per schooljaar met de betreffende groepsleerkracht. In deze besprekingen worden ook de resultaten uit het leerlingvolgsysteem bekeken. Voorheen waren deze resultaten voor de Intern Begeleiders alleen toegankelijk via de leerlingenadministratie. Door het programma Esis hebben zij nu zelf toegang tot de verschillende overzichten van resultaten per leerling of per groep. Bovendien geeft Esis meer informatie dan het oude leerlingvolgsysteem zoals frequentieverdelingen van citoscores per groep en didactische leeftijd (DL)- didactische leeftijdsequivalent (DLE) ontwikkelingsgrafieken, leerachterstanden en percentages van een leerrendement per individuele leerling.

1.4 Innovatie op christelijke basisschool Johan Friso

De focus van het onderwijs op cbs Johan Friso op de specifieke behoeften van leerlingen breidde zich de afgelopen vijf jaar uit naar grondige en uitvoerige diagnostiek, zowel via interne als externe deskundigen. Om tegemoet te kunnen blijven komen aan de behoeften van specifieke leerlingen, is in 2006 een zorgloket ontworpen (Beleidsnotitie Zorgloket, 2006). In dit loket zijn verschillende onderwijsdeskundigen opgenomen die adviseren over het bieden van de ondersteuning die het beste bij de leerlingen past.

Ook worden er binnen een groep diverse niveaus van instructie gehanteerd en zijn de mogelijkheden van informatie- en communicatiemiddelen voor remedial teaching binnen de groep gegroeid. In de Beleidsnotitie Opbrengsten (2011) geeft de schoolleiding echter aan dat, in tegenstelling tot de specifiek gerichte aandacht op de individuele leerling, de focus van de school en de leerkracht moet veranderen en meer gericht dient te zijn op de groep als geheel en op de te behalen resultaten. In de ontwikkeling naar passend onderwijs oriënteert de school zich bovendien op de methodiek van handelingsgericht werken (HGW). Men wil wel dat de methodiek van HGW gebruikt wordt op een manier die de opbrengsten positief beïnvloedt. Een traject van invoering van HGW in het schooljaar 2010-2011, begeleid door de onderwijsbegeleidingsdienst CED, is opgestart en wordt in 2012-2013 voortgezet door trainers van de firma Kooten en Co. In het schooljaar 2011-2012 is het team in dit kader gestart met het opstellen van groepsplannen en met groepsbesprekingen.

De Inspectie van het Onderwijs heeft in januari 2011 de brochure "Opbrengsten – maak er werk van!" uitgegeven. Daarin wordt aangegeven dat er een positief verband bestaat tussen de opbrengstgerichtheid van scholen en de resultaten van hun leerlingen. Met de brochure wil de Inspectie van het Onderwijs scholen en besturen handvatten geven om hun eigen opbrengstgerichtheid te analyseren en, waar nodig, te verbeteren.

Naar aanleiding van de analyse van de eigen opbrengstgerichtheid, zoals beschreven in de brochure van de Inspectie van het Onderwijs (2011), is in maart 2011 door de schoolleiding de Beleidsnotitie Opbrengsten (2011) opgesteld. Bij een nadere analyse van de Cito eindtoetsen bleek namelijk dat cbs Johan Friso in de laatste drie jaren terug was gelopen voor wat betreft de resultaten van het onderdeel rekenen (zie Tabel 1.1).

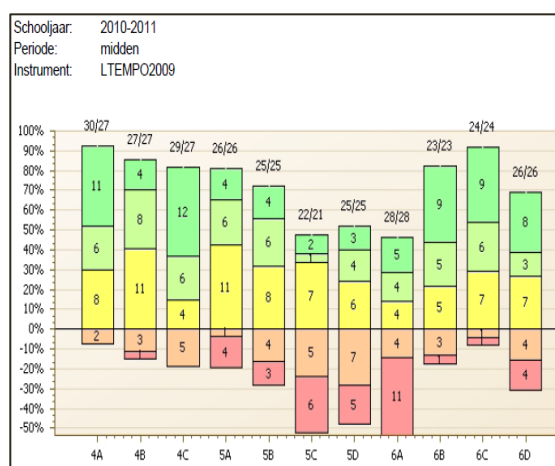
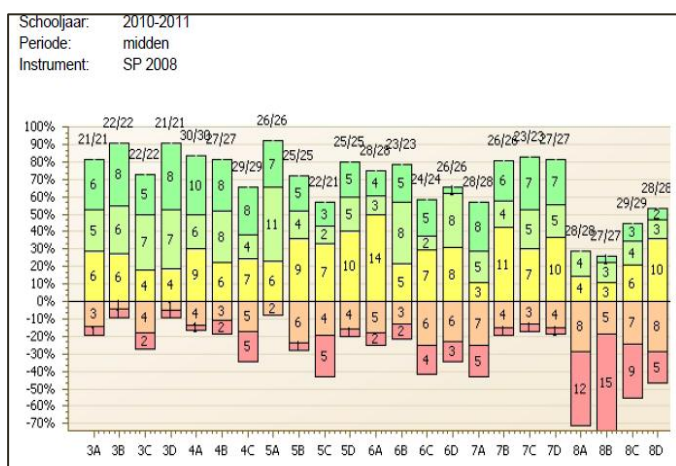
Jaar	Gem. % goed gemaakte opgaven	Landelijke ondergrens - bovengrens gem. % goed gemaakte opgaven
2009	72%	67% - 72%
2010	70,1%	67% - 72%
2011	63,5%	67% - 72%

Tabel 1.1 Percentages goed gemaakte opgaven van het onderdeel Rekenen-Wiskunde in de Cito Eindtoets

Bovendien scoort cbs Johan Friso in het schooljaar 2010-2011 voor het eerst in meer dan tien jaar twee punten onder het landelijk gemiddelde bij de Cito Eindtoets (zie Tabel 1.2). Ook tussenopbrengsten van spelling en technisch lezen zagen er onvoldoende uit: meer dan 25% van de leerlingen van groep 3 t/m 8 behaalde bijvoorbeeld in 2011 een D of E score voor spelling en de groepen 4 t/m 6 behaalden samen ook gemiddeld meer dan 25% D of E-scores (zie Figuur 1.1).

Jaar	Citoscore cbs Johan Friso versus het landelijk gemiddelde
2001	535.8 (land.gem. 534.9)
2002	536.7 (land.gem. 534.8)
2003	535.9 (land.gem. 534.7)
2004	536.9 (land.gem. 535.0)
2005	536.6 (land.gem. 534.5)
2006	536.6 (land.gem. 535.0)
2007	537.3 (land.gem. 535.1)
2008	537.4 (land.gem. 535.4)
2009	537.0 (land.gem. 535.5)
2010	536.2 (land.gem. 534.9)
2011	533,5 (land.gem. 535,1)
2012	534,7 (land.gem. 535,2)

Tabel 1.2 Gemiddelde Cito Eindtoetsscore van cbs Johan Friso versus het landelijk gemiddelde

Figuur 1.1 Verdeling A t/m E cito spelling (links) en leestempo: middentoets 2010-2011 op cbs Johan Friso

Na presentatie van de Beleidsnotitie Opbrengsten (2011) in mei 2011 door de directeur aan het team van leerkrachten was de reactie van het team tweeledig; men schrok van de achterstand die op verschillende vakgebieden was opgelopen en men begreep dat de schoolleiding actie hierop wilde nemen.

Na evaluatie in 2012 van de Beleidsnotitie Opbrengsten (2011) is een vernieuwde Beleidsnotitie Opbrengsten (2012) opgesteld. In deze notitie is nadere analyse beschreven van onder meer bovenstaande resultaten en zijn een aantal door de schoolleiding nodig geachte stappen beschreven. Onder meer een versnelde vernieuwing van de taal- en rekenmethode en meer leertijd voor de hoofdvakken rekenen, spelling en lezen wordt voorgesteld. De school schakelt bovendien een onderwijsadviesbureau in om hen te begeleiden in de ontwikkeling naar een hogere opbrengst. Daarbij wordt deze ambitie gespecificeerd in meetbare termen voor tussentijdse leerlingvolgsysteemtoetsen en voor de Cito eindtoets, welke in een document (bijlage I) zijn genoteerd. Ook wordt voorgesteld om tijdens groepsbesprekingen tussen Intern Begeleiders en groepsleerkrachten de resultaten van het leerlingvolgsysteem uitgebreid te analyseren. Zowel de doorgaande lijnen op individueel niveau als op groepsniveau zijn daarbij van belang, zo stelt de schoolleiding. Maar het doel en exacte uitvoering van deze groepsbesprekingen is onbeschreven gelaten in de beleidsnotitie en dit veroorzaakt onduidelijkheid voor zowel leerkrachten als Intern Begeleiders. Intern Begeleiders vragen zich af welke data aan bod moeten komen in de groepsbesprekingen en in hoeverre daar in de huidige invulling van de groepsbesprekingen voldoende tijd en kennis voor beschikbaar is. Ook is de vraag hoe de opbrengsten in het kader van handelingsgericht werken kunnen worden geanalyseerd en op welke wijze dit kan leiden tot hogere opbrengsten. En ook leerkrachten vragen zich af over welke data er moeten en kunnen worden

gesproken; wat betekenen deze gegevens? Wat kan er wel en wat niet aan bod komen in een groepsbespreking? Om welke opbrengsten gaat het de schoolleiding precies en wordt er nu dan niet goed met toetsen en andere resultaten omgegaan? Er is draagvlak voor het werken aan hogere opbrengsten, maar hoe dit ook in groepsbesprekingen bevorderd kan worden, is onduidelijk. Ook de schoolleiding kan hieraan geen concrete richting geven.

1.5 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om handreikingen te bieden aan cbs Johan Friso om te komen tot een invulling van de groepsbesprekingen, waarbij op een handelingsgerichte en opbrengst verhogende manier gebruik wordt gemaakt van toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data.

1.6 Centrale vraagstelling

Hoe kunnen op cbs Johan Friso tijdens groepsbesprekingen, volgens de methodiek van handelingsgericht werken, toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data worden gebruikt, zodat dit een bijdrage levert aan het behalen van hogere opbrengsten?

1.7 Onderzoeksvragen en deelvragen

Onderzoeksvraag 1: Hoe kunnen groepsbesprekingen handelingsgericht worden ingericht?

Deelvragen:

- 1.1 Hoe verloopt een groepsbespreking momenteel op cbs Johan Friso?
- 1.2 Hoe verloopt een groepsbespreking volgens de methodiek van handelingsgericht werken?

Onderzoeksvraag 2: Welke toetsresultaten en andere aan onderwijsgerelateerde data dienen tijdens groepsbesprekingen op cbs Johan Friso te worden gebruikt?

Deelvragen:

- 2.1 Welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data worden volgens de literatuur tijdens groepsbesprekingen besproken?
- 2.2 Welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data worden op cbs Johan Friso verzameld?
- 2.3 Welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data kunnen leerkrachten van cbs Johan Friso analyseren, zodanig dat deze tijdens groepsbesprekingen kunnen worden besproken?
- 2.4 Welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data dienen volgens team en schoolleiding van cbs Johan Friso tijdens groepsbesprekingen besproken te worden?

Onderzoeksvraag 3: Hoe kunnen groepsbesprekingen bijdragen aan het verhogen van de opbrengsten op de cbs Johan Friso?

Deelvragen:

- 3.1 Hoe kunnen groepsbesprekingen volgens de literatuur bijdragen aan het verhogen van de opbrengsten?
- 3.2 Hoe kunnen groepsbesprekingen volgens team en schoolleiding bijdragen aan het verhogen van de opbrengsten?
- 3.3 Uit welke elementen moet een groepsbespreking volgens literatuur bestaan, wil dit bijdragen aan het verhogen van de opbrengsten?
- 3.4 Uit welke elementen moet een groepsbespreking volgens de schoolleiding en het team van cbs Johan Friso bestaan, wil dit bijdragen aan het verhogen van de opbrengsten?

2

Theoretisch kader

2.1 Inleiding

Om in de praktijk na te kunnen gaan op welke manier handelingsgerichte groepsbesprekingen kunnen bijdragen aan hogere opbrengsten is het nodig vast te stellen hoe handelingsgerichte groepsbesprekingen verlopen (onderzoeksvraag 1.2). Ook is het nodig te weten op welke manier en met welke invulling deze groepsbesprekingen bijdragen aan hogere opbrengsten (onderzoeksvragen 2.1 en 3.1). In dit hoofdstuk volgt hierover een beschrijving vanuit de literatuur.

Een effectieve manier van werken op een basisschool is volgens Pameijer en Van Beukering (2008) het werken volgens de methodiek van handelingsgericht werken. Werken op deze manier is systematisch en doelgericht, rekening houdend met de onderwijsbehoeften van de leerlingen. In paragraaf 2.1 staat beschreven hoe groepsbesprekingen volgens de methodiek van handelingsgericht werken verlopen.

Voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is de verbetering van de taal- en rekenprestaties van leerlingen een belangrijk thema. Onderzoek toont volgens de Inspectie voor het Onderwijs (2010b, p. 4) aan dat leerresultaten en sociale competenties verbeteren als scholen opbrengstgericht gaan werken: “Het stellen van doelen, zicht hebben op leerresultaten, planmatig en resultaatgericht werken zijn essentieel voor het bereiken van zo hoog mogelijke opbrengsten voor alle leerlingen.”

Op verschillende niveaus worden basisscholen door de Inspectie voor het Onderwijs (2011) beoordeeld: op schoolniveau is kwaliteitszorg van belang; op groepsniveau gaat het om de kwaliteit van het leerstofaanbod voor alle leerlingen, de onderwijstijd, het didactisch handelen en de afstemming van het onderwijsleerproces op de verschillende behoeften van leerlingen. Ook op leerlingniveau en op bestuurlijk niveau zijn kenmerken te noemen van opbrengstgericht werken. Paragraaf 2.2 beschrijft hoe groepsbesprekingen volgens de literatuur op een opbrengstgerichte manier worden ingericht.

Volgens Ledoux, Blok, Boogaard en Krüger (2009) is opbrengstgericht werken de Nederlandse term voor data driven teaching. Dit staat voor onderwijs waarin uitkomsten van metingen een sturende rol spelen, in diagnostische en in evaluerende zin. Hoe groepsbesprekingen volgens de literatuur kunnen bijdragen aan het verhogen van de opbrengsten, wordt beantwoord in paragraaf 2.3.

2.2 Handelingsgericht werken en de groepsbespreking

Groepsbesprekingen zijn volgens Greven (2000) momenten waarop leerkrachten problemen vanuit het leerlingvolgsysteem en andere werkproblemen kunnen bespreken met de intern begeleider. Volgens Förrer en Cijvat (2012) zijn het momenten waarop door de groepsleerkracht(en) en de interne begeleider en/of de taal/rekencoördinator leerlingresultaten worden besproken. Clijsen, Gijzen, Spaans en De Lange (2011) gaan verder dan alleen het bespreken van problemen of resultaten door te zeggen dat de intern begeleider samen met de leerkracht evalueert of de gestelde doelen bereikt zijn en handvatten verzamelt voor het doelgericht opstellen van een nieuwe groepsplan. De intern begeleiders geven volgens Van Hasselt (2011) tijdens deze groepsbesprekingen vorm aan de verbinding tussen de kwaliteitszorg van de school (schoolniveau) en het didactisch handelen van leerkrachten (leerkrachtniveau).

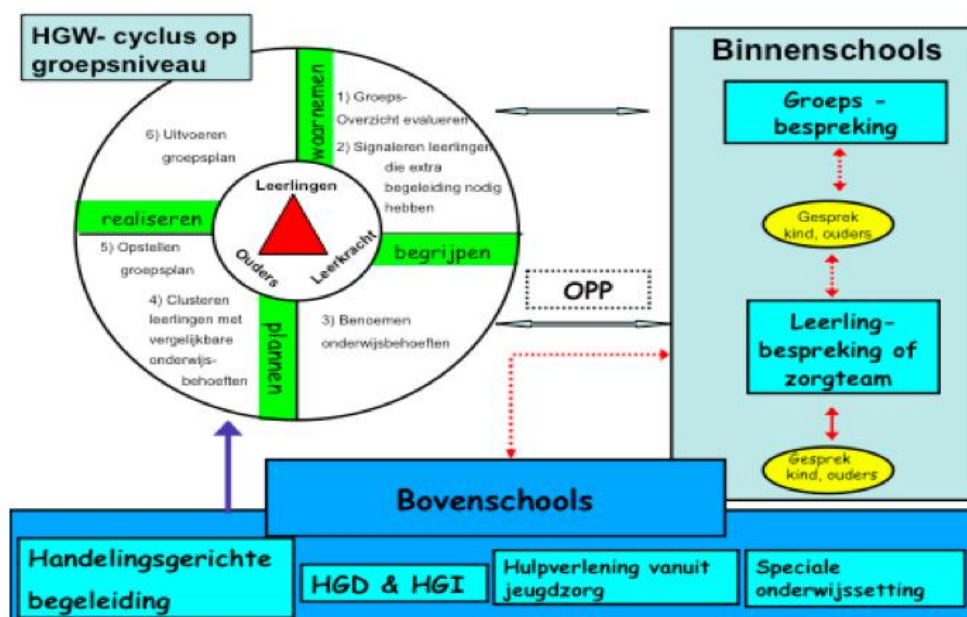
Om te weten hoe een groepsbespreking verloopt volgens de methodiek van handelingsgericht werken, wordt eerst kort geschetst wat handelingsgericht werken betekent voor een basisschool.

Handelingsgericht werken beoogt volgens Pameijer, Van Beukering en De Lange (in Clijsen, Pameijer & Kappen, 2011, p. 1) de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding voor alle leerlingen te verbeteren. Concreet betekent dit dat door scholen zeven uitgangspunten worden gehanteerd:

1. De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal.
2. Afstemming en wisselwerking: Het gaat om de wisselwerking tussen leerlingen, leerkracht, school en ouders.
3. Leerkrachten realiseren passend onderwijs, het gaat om hun ondersteuningsbehoeften.
4. Positieve aspecten van kind, leerkracht, groep, school en ouders zijn nodig om ambitieuze doelen te stellen en om een succesvol plan van aanpak te maken en uit te voeren.
5. Samenwerking tussen leerkrachten, leerlingen, ouders, interne en externe begeleiders is noodzakelijk om een effectieve aanpak te realiseren.
6. Doelgericht werken: het team formuleert korte en lange termijn doelen voor het leren, de werkhouding en het sociaal-emotioneel functioneren van alle leerlingen en evalueert deze in een cyclus van planmatig handelen.
7. De werkwijze is systematisch, in stappen en transparant.

Op groepsniveau kent handelingsgericht werken volgens Clijsen, Pameijer en Kappen (2011, p. 2) een cyclus: “In deze cyclus verzamelt de leerkracht de gegevens van alle leerlingen in een groepsoverzicht, worden leerlingen die extra aandacht nodig hebben gesignaleerd en worden de onderwijsbehoeften van leerlingen benoemd. Leerlingen met vergelijkbare onderwijsbehoeften worden geclusterd. Op basis hiervan wordt het groepsplan opgesteld en vervolgens uitgevoerd en geëvalueerd.” Clijsen, Gijzen, Spaans en De Lange (2011) geven in een kwaliteitskaart van de PO-Raad onder meer het volgende aan: “Tijdens de uitvoering van de groepsplannen vinden regelmatig klassenbezoeken plaats door de intern begeleider en/of leidinggevenden. Zo heeft men zicht op de leraren en kunnen deze waar nodig worden begeleid bij het doelgericht uitvoeren van het groepsplan en bij het afstemmen van hun instructie, aanbod, onderwijstijd en klassenmanagement op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.”

Na afronding van elke cyclus (zie figuur 1) vinden in school groepsbesprekingen plaats, waarin (tenminste) de leerkracht en de intern begeleider aanwezig zijn (Clijsen et al., 2011, p. 2).

Figuur 1. Cyclus van handelingsgericht werken op groepsniveau

Volgens Clijsen et al. (2011) leidt de intern begeleider de groepsbespreking. Ook Pameijer en Beukering (2008) bevestigen dat de Intern begeleider de regie heeft bij deze besprekingen: “Deze bespreking is gericht op het handelen van de leerkracht met betrekking tot het afstemmen van het onderwijs in zijn/haar groep op de onderwijsbehoeften van de leerlingen (Clijsen et al., 2011; Pameijer & Beukering, 2008).”

Hoe verlopen deze groepsbesprekingen volgens handelingsgericht werken nu precies? De groepsbespreking bestaat uit een aantal verschillende elementen:

- het evalueren van het vorige groepsplan en bespreken van de behaalde resultaten en opbrengsten. Deze resultaten worden vergeleken met de doelen die op schoolniveau zijn uitgewerkt voor de verbetering van leerling-resultaten (Clijsen et al., 2011; Van Hasselt, 2011; Goudswaard & Vergunst-Duijnhouwer, 2011; Förrer & Cijvat, 2012; Clijsen, Pameijer & Kappen, 2011);
- het bespreken van aandachtspunten voor de hele groep en voor de gesignaleerde leerlingen op basis van het groepsoverzicht (Clijsen et al., 2011; Förrer & Cijvat, 2012);
- het verhelderen of aanscherpen van onderwijsbehoeften van (bepaalde) leerlingen op basis van het groepsoverzicht (Clijsen et al., 2011; Pameijer & Beukering, 2008);
- het bespreken van de clustering van leerlingen; (Clijsen et al., 2011; Van Hasselt, 2011);
- het bespreken van het nieuwe groepsplan (Clijsen et al., 2011; Pameijer & Beukering, 2008; Clijsen, Pameijer & Kappen, 2011);
- indien nodig het selecteren van leerlingen die worden aangemeld voor de leerlingbespreking of het zorgteam van de school (Clijsen et al., 2011; Pameijer & Beukering, 2008).

2.3 Opbrengstgericht werken en de groepsbespreking

In het kader van dit onderzoek is niet alleen een beschrijving van een groepsbespreking nodig op basis van handelingsgericht werken. De groepsbespreking dient ook bij te dragen aan hogere opbrengsten. Onderzoek naar wat bijdraagt aan hogere opbrengsten, gerelateerd aan groepsbesprekingen, wordt hieronder beschreven.

De Onderwijsraad (2008, p. 68) stelt dat de leeropbrengsten omhoog kunnen en dat daarvoor een opbrengstgerichte houding noodzakelijk is bij alle partners in en rond het onderwijs. Deze opbrengstgerichte houding ziet de Onderwijsraad onder meer in het gebruik van deugdelijke toetsen, evaluatie van leeropbrengsten en een schoolklimaat waarin docenten onderling discussiëren over opbrengsten en de rol die zij (kunnen) spelen bij het verhogen daarvan. Opbrengstgericht werken is volgens Ledoux, Blok, Boogaard en Krüger (2009) de Nederlandse term voor data driven teaching: “Dit staat voor onderwijs waarin uitkomsten van metingen een sturende rol spelen, in diagnostische en in evaluerende zin.”

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft deze lijn inmiddels doorgevoerd en vraagt van scholen om op school-, groeps, en leerlingniveau werk te maken van hun opbrengsten (2011). De Inspectie voor het Onderwijs (2010b, p. 3) heeft het opbrengstgericht werken in het toezicht betrokken en verstaat hieronder het volgende: “Scholen werken systematisch en doelgericht aan het optimaliseren van de prestaties van hun leerlingen.” De Inspectie voor het Onderwijs (2011) controleert basisscholen onder meer op hun kwaliteitszorg, het vastleggen en regelmatig analyseren van toetsresultaten en het stellen van ambitieuze doelen. Ook Clijsen, Pameijer en Kappen (2011), die de samenhang tussen handelingsgericht werken en opbrengstgericht werken hebben beschreven, geven aan dat opbrengstgericht werken uit gaat van doelgericht werken: het stellen van ambitieuze doelen op groepsniveau die cyclisch geëvalueerd worden. Relevant voor dit onderzoek is dat Clijsen, et al. (2011) hebben vastgesteld dat ook de methodiek van handelingsgericht werken werkt op deze manier: “Beide methoden benadrukken het belang van hoge verwachtingen. Op schoolniveau bepaalt de school haar ambities voor lezen, taal en rekenen en op groepsniveau wordt cyclisch geanalyseerd in hoeverre deze ambities gerealiseerd zijn.” Als overeenkomst hebben beide

methoden bovendien dat data (toetsgegevens) worden verzameld over lezen, taal en rekenen en via een groepsoverzicht (handelingsgericht werken) of bijvoorbeeld een zogenoemde datamuur (opbrengstgericht werken) vertaald worden naar een groepsplan.

Zowel tussenopbrengsten uit het leerlingvolgsysteem als eindopbrengsten van elke basisschool worden door de Inspectie voor het Onderwijs beoordeeld. Förrer en Cijvat (2012) stellen dat de groepsbespreking het moment is waarop leerlingresultaten door de groepsleerkracht(en) en de interne begeleider worden besproken. In de groepsbespreking bespreken de intern begeleider en de leerkracht deze opbrengsten en volgens Clijsen, Pameijer en Kappen (2011, p. 4) worden deze gekoppeld aan de doelen en ambities die op schoolniveau zijn vastgesteld: "De intern begeleider analyseert samen met de leerkracht op basis van de actuele gegevens in een groepsoverzicht wat de behaalde opbrengsten zijn:

- Zijn de in het groepsplan gestelde doelen bereikt? Zo nee, wat is hiervan de oorzaak?
- Zijn de behaalde resultaten conform de doelen en ambities die op schoolniveau voor dit leerjaar bepaald zijn? Zo nee, wat is hiervan de oorzaak?"

Intern begeleiders of zorgcoördinatoren vormen vaak de spil van de zorg- en begeleidingsstructuur (Oomens, Van Aarsen, Van Eck & Kieft, 2008). Bovendien blijken intern begeleiders, volgens Oomens et al. (2008), op opbrengstgerichte scholen in staat leerlingresultaten te vertalen naar schoolniveau en kunnen zij deze schoolresultaten analyseren. Volgens Vernooy (2009, in Oomens et al., 2008, p. 7) is het stellen van duidelijke doelen, het toetsen en monitoren van de ontwikkeling van leerlingen, het analyseren van de resultaten en het plannen van vervolgacties juist een taak van de gehele schoolleiding. Men is dus niet eenduidig in leggen van de verantwoordelijkheid bij bepaalde personen binnen de basisschool voor deze opbrengstgerichte aspecten.

Los van het feit dat de gehele schoolleiding zich al dan niet verantwoordelijk opstelt voor de handhaving van opbrengstgericht werken, is het volgens Ledoux, Blok, Boogaard en Krüger (2009, p. XIV) zo dat alleen het meten en het bekijken van meetresultaten nog niet tot betere leerresultaten leidt: "Voor betere leerresultaten zijn veranderingen nodig in de klas, in het handelen van leerkrachten. Daarom dienen ook onderstaande vragen in een groepsbespreking te worden beantwoord:

- Welke rol speelt de kwaliteit van het onderwijs en het leerkrachtgedrag? Wat zijn verbeterpunten en hoe pakken we die op?
- Wat betekent dit voor de doelen die we met het nieuwe groepsplan willen bereiken en voor het aanbod om deze doelen te realiseren?"

Oplopend van beperkt naar sterk opbrengstgericht werken, kunnen volgens Oomens, van Aarsen, van Eck en Kieft (2008, p. 47) de volgende werkwijzen worden onderscheiden:

1. leerlingresultaten ter kennisgeving aannemen;
2. a. leerlingresultaten gebruiken om de ontwikkeling van individuele leerlingen te volgen;
b. leerlingresultaten gebruiken om actie te ondernemen bij leerlingen die uitvallen;
3. a. leerlingresultaten gebruiken om de kwaliteit van de school in beeld te brengen;
b. leerlingresultaten gebruiken om de kwaliteit van de school te analyseren;
c. leerlingresultaten gebruiken om de kwaliteit van de school te verbeteren of te borgen.

Marzano (2010) geeft aan dat ook andere factoren zoals een gedegen en haalbaar onderwijsprogramma, effectieve feedback en professionaliteit meewerken aan hogere opbrengsten. In zijn boek *Visible Learning* geeft Hattie (2009) aan dat onder meer het maken van (diagnostische) toetsen en het stellen van ambitieuze doelen een krachtig effect heeft op de prestaties van een leerling. Ook gerichte feedback aan de hand van data heeft een groot effect. Marzano (2010) onderstreept dat uitdagende doelen en effectieve feedback factoren zijn die de leerprestaties van de leerlingen positief beïnvloeden. Deze factoren spelen een rol in de dagelijkse interactie tussen

leerkracht en leerling. De Inspectie voor het Onderwijs beoordeelt niet al deze factoren. Voor dit onderzoek is het van belang om te kijken naar factoren die horen bij de groepsbespreking. Overige factoren die een positief effect hebben op de opbrengsten van basisscholen, zoals de haalbaarheid van het onderwijsprogramma (Marzano, 2010) of bijvoorbeeld het laten overslaan van een klas (Hattie, 2009) kunnen voor de opbrengsten van cbs Johan Friso wel van belang zijn, maar worden in dit onderzoek niet verder uitgewerkt.

2.4 Toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data

Zoals reeds hierboven beschreven is, hebben opbrengstgericht en handelingsgericht werken overeenkomsten. Doelgericht en planmatig wordt op deze manier gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit en de opbrengsten. Maar over welke opbrengsten wordt nu precies gesproken tijdens de groepsbespreking? En hoe dienen scholen om te gaan met de beschikbare data, teneinde daadwerkelijk hogere opbrengsten te realiseren? Professionele verantwoordelijkheid over de opbrengsten van een school is gebaseerd op data, om te begrijpen hoe de school zich ontwikkelt en welke actieplannen men kan opstellen (Earl & Katz, 2006). Van Hasselt (2011) stelt een vergelijkbare conclusie als hij zegt dat data leidend zijn bij het vaststellen van verbeterdoelen. Maar welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data moeten dan worden besproken op een basisschool? Welke data zijn relevant voor de groepsbesprekingen? En wat wordt er met deze data beoogd?

Data zijn overal op school te vinden (Goudswaard & Vergunst-Duijnhouwer, 2011): toetsresultaten, observaties, gesprekken met kinderen of ouders en dergelijke leveren gegevens waar men als school al dan niet bewust, en meer of minder systematisch gebruik van maakt. Ook Van Hasselt (2011) noemt methode-gebonden toetsen, informele toetsen of observaties van leerkrachten als de meest gangbare bronnen van data in het basisonderwijs.

De meest gebruikte instrumenten voor het verzamelen van data zijn landelijk genormeerde toetsen. Deze worden door directeuren, intern begeleiders en leerkrachten gebruikt bij het nemen van beslissingen in het onderwijs (Marsh, Pane & Hamilton, 2006). Daarnaast kan men volgens Van Hasselt (2011) vaak verschillende gegevens uit data halen. Zo kan een Cito-toets een vaardigheidscore, een functioneringsniveau of concrete aanwijzingen voor het onderwijs aan een specifieke leerling opleveren. Verreweg de meeste scholen in het primair onderwijs beschikken volgens Meijer, Ledoux en Elshof (2011) over deze data: "Deze scholen hebben tevens een systeem waarin deze data kunnen worden geregistreerd en bewerkt. Deze gegevens worden door basisscholen gebruikt voor rapportage aan ouders en voor het signaleren van leerlingen met leerachterstanden."

"In een smalle benadering van opbrengstgericht werken worden enkel de toetsresultaten voor technisch en begrijpend lezen, spelling en rekenen geanalyseerd. Leerlingen worden op basis van deze resultaten ingedeeld in een subgroep. Wanneer de school tevens handelingsgericht werkt, richt men zich ook op deze toetsresultaten, maar eveneens op de data ten aanzien van welbevinden, werkhouding, sociaal gedrag en de ontwikkeling van talenten. Vervolgens worden zowel didactische als pedagogische doelen gesteld, omdat deze onlosmakelijk met elkaar verbonden zouden zijn. Hiervoor worden naast gegevens uit toetsen ook gegevens uit observaties en gesprekken met leerlingen en hun ouders gebruikt (Clijnen et al., 2011, p. 3)." Minder gangbaar is het om met deze gegevens ook het onderwijs op groeps- en schoolniveau te evalueren (Meijer et al., 2011). Dit zou volgens de Inspectie voor het Onderwijs (2011 p. 8) echter tot het standaardrepertoire moeten horen van elke school:

- leerkrachten dienen te kunnen analyseren wat het leerprobleem is bij leerlingen met een leerachterstand
- leerkrachten hebben hoge verwachtingen van leerlingen en stellen daarom ambitieuze doelen
- scholen nemen regelmatig toetsen af en leggen vorderingen vast. Zij analyseren deze toetsresultaten regelmatig, trekken hieruit conclusies en nemen verbetermaatregelen.

Volgens Meijer et al. (2011, p. 108) is er wel een probleem bij de analyses: “Leerkrachten en intern begeleiders zijn niet altijd bekend met de betekenis van de vaardigheidsscores en hebben moeite met het identificeren van problemen in de ontwikkeling van vaardigheidsscores.” Earl en Katz (2006) stellen aansluitend hierop dat een onderzoekende houding op scholen een voorwaarde is voor het omgaan met data, waarbij men vragen stelt als:

- Over wie gaat dit?
- Waar staan we nu?
- Wat denken we te weten?
- Waar willen we heen?

Daarnaast stellen zij als voorwaarde dat men op scholen behendig is in de omgang met data, zodat men antwoorden kan formuleren op de vragen:

- Wat proberen we beter te begrijpen?
- Waar focussen we ons op?
- Wat hebben we nodig om de complexiteit hiervan vast te stellen?
- Welke data hebben we dus nodig?
- Hoe kunnen we deze data begrijpen?
- Welke hulp hebben we nodig bij de analyse en interpretatie van de data?
- Hoeveel vertrouwen hebben we in deze data?
- Wat zijn de beperkingen van de data?
- Wat kunnen we ervan leren?
- Welke andere data hebben we nog meer nodig?

Marsh, Pane en Hamilton (2006) vatten bovenstaande samen door te stellen dat in ieder geval de beschikbaarheid van data, de kwaliteit van data, de overtuiging om data te gebruiken, de snelheid waarmee data beschikbaar komen, de ondersteuning door en kunde van schoolleiding in het gebruik van data, tijdgebrek door onder meer het willen volgen van de methodes en de schoolcultuur omtrent het gebruik van data, factoren zijn die het gebruik van data op scholen beïnvloeden. Voor dit onderzoek is het dus van belang om voor cbs Johan Friso te weten te komen welke data worden gebruikt, hoe kundig de schoolleiding en het team zijn in het gebruik van data en hoe de analyse van data wordt gebruikt zodat dit bijdraagt aan hogere opbrengsten.

Wanneer een school opbrengstgericht en handelingsgericht werkt, moet er gericht worden waargenomen, aldus Clijsen, Pameijer en Kappen (2011): men volgt de cyclus van observeren en toetsen, het begrijpen en benoemen van de onderwijsbehoeften van de leerlingen door intern begeleider en leerkracht, het opstellen en uitvoeren van een groepsplan door de leerkracht en het evalueren op de beschreven doelen. Clijsen et al. (2011) geven aan dat een groepsbespreking het moment is waarop de intern begeleider met de leerkracht informatie verzamelt zodanig dat het groepsplan opgesteld kan worden. In dit plan staan voor de leerlingen concrete doelen beschreven op basis van hun onderwijsbehoeften en (toets)resultaten. De groepsbespreking is dus ook het moment waarop leerlingresultaten door de groepsleerkracht(en) en de interne begeleider worden besproken (Förner & Cijvat, 2012). In een volgende groepsbespreking evalueert de intern begeleider met de leerkracht of de gestelde doelen voor de leerlingen behaald zijn.

Samengevat bestaan groepsbesprekingen die zowel handelingsgericht als opbrengstgericht zijn in ieder geval uit een aantal elementen. Op cbs Johan Friso zou dan in ieder geval onderstaande te zien moeten zijn:

- De school bepaalt vooraf welke data men wanneer nodig heeft om een goed beeld te krijgen van de leeropbrengsten (Van Hasselt, 2011, Inspectie voor het Onderwijs, 2011).
- De school stelt ambitieuze doelen. Dit zijn doelen die afhankelijk van het percentage gewogen leerlingen op of boven de inspectienormen worden gesteld. (Inspectie voor het Onderwijs, 2010; Hattie, 2009; Marzano, 2010).

- De intern begeleider en leerkracht verzamelen deze data (Marsh, Pane & Hamilton, 2006; Förrer & Cijvat, 2012).
- De afgelopen periode wordt geëvalueerd en aandachtspunten op groepsniveau voor de volgende periode worden geformuleerd (Hattie, 2009; Förrer & Cijvat, 2012 en Cijvat en Bloemendaal, 2012).
- De behaalde resultaten en opbrengsten worden begrepen en besproken. Ze worden ook afgezet tegen de doelen die op schoolniveau zijn uitgewerkt om leerling-resultaten te verbeteren (Van Hasselt, 2011; Clijsen, Gijzen, Spaans & De Lange, 2011 en Clijsen, Pameijer & Kappen, 2011).
- Een nieuw groepsplan op basis van de evaluatie en concrete doelen voor de nieuwe periode worden opgesteld (Van Hasselt, 2011).
- Afspraken worden gemaakt ten aanzien van de uitvoering van het groepsplan. Deze afspraken gaan onder meer over organisatie, leerkrachtgedrag en clustering van leerlingen in subgroepen (o.a. Marzano, 2010).
- Indien nodig worden individuele leerlingen besproken en waar nodig aangemeld voor een leerlingbespreking of een bespreking door het zorgteam van de school (o.a. Clijsen, Gijzen, Spaans & De Lange, 2011; Pameijer & Beukering, 2008).

In het volgende hoofdstuk wordt beschreven op welke wijze het praktijkgerichte deel (op cbs Johan Friso) van dit onderzoek is opgezet.

3

Opzet van het onderzoek

3.1 Doelgroepen van het onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd onder verschillende doelgroepen. Deze groepen bestaan elk uit een delegatie van werknemers van cbs Johan Friso. Het team van leerkrachten vormt de grootste groep (N = 50). Zij beantwoordden naar eigen inzicht een aantal deelvragen van het onderzoek binnen het kader van hogere opbrengsten betreffende de inhoud, uitvoering en wenselijke situatie van groepsbesprekingen op cbs Johan Friso. Daarnaast werden alle deelvragen aan de leerkrachten ook gesteld aan de schoolleiding, welke bestaat uit de directeur, bouwcoördinatoren van de onder-, midden-, en bovenbouw, de coördinator Interne Begeleiding en de ICT-coördinator (N=6). Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen wordt naast twee doelgroepen uit de praktijk als bron, namelijk de leerkrachten en de schoolleiding van cbs Johan Friso, ook literatuur als bron gebruikt.

3.2 Onderzoeksgegevens verzamelen

Het praktijkonderzoek heeft plaatsgevonden door de praktijk op cbs Johan Friso aan de theorie te spiegelen. Dit houdt in dat literatuur omtrent schooldata, handelingsgericht werken en onderwijsopbrengsten is gezocht voor de beantwoording van de onderzoeksvragen en dat dezelfde vragen daarnaast aan bovenstaande doelgroepen uit de praktijk zijn gesteld. Vervolgens zijn overeenkomsten en verschillen tussen de theorie en de praktijk naast elkaar gezet om zodoende conclusies te kunnen trekken ten aanzien van de centrale onderzoeksvraag.

Triangulatie binnen dit onderzoek wordt vormgegeven door de onderzoeksgroepen zowel te bevragen als te observeren. Voor de beantwoording van de centrale onderzoeksvraag zijn daarom twee instrumenten gebruikt (zie figuur 1). Door observatie door de onderzoeker aan de hand van een zelf ontworpen observatielijst (bijlage II) is beschrijving van het huidige verloop van groepsbesprekingen op cbs Johan Friso gerealiseerd. Er is bij dit instrument gekozen voor drie antwoordmogelijkheden:

1. het observatiepunt wordt geheel waargenomen
2. het observatiepunt wordt deels waargenomen
3. het observatiepunt wordt niet waargenomen

Het instrument is met name gebaseerd op een kwaliteitskaart (Clijsen, Gijzen, Spaans & de Lange, 2011) van het Projectbureau Kwaliteit van de PO-Raad en NTO-Effekt. Het instrument biedt de onderzoeker ook de gelegenheid opmerkingen toe te voegen bij de verschillende observatiepunten en waargenomen elementen toe te voegen aan de lijst.

Daarnaast is een instrument (bijlage III) ontworpen dat in dit onderzoek is gebruikt om de praktijk op cbs Johan Friso te onderzoeken. Er is bij het ontwerp van dit instrument gekozen voor een vragenlijst. De lijst bestaat uit drie onderdelen:

1. een keuzelijst met verschillende data: in deze lijst is de beschikbaarheid van data aangegeven en daarbij werd aangeduid welke data tijdens een groepsbespreking aan de orde moet komen. Daarnaast is ook gemeten in hoeverre het analyseren van data een knelpunt is op cbs Johan Friso. Deze lijst is gebaseerd op concrete data zoals observaties van betrokkenheid en taakaanpak, maar ook toets scores (Goudswaard & Vergunst-Duijnhouwer, 2011). Daarbij is de mogelijkheid gegeven om zelf data aan de lijst toe te voegen.
2. een keuzelijst waarin werd aangegeven welke elementen tijdens een groepsbespreking op cbs Johan Friso aan de orde behoren te komen. Deze elementen zijn ontleend aan de methodiek van handelingsgericht werken en opbrengstgericht werken (o.a. Pameijer & Beukering, van, 2006; Cijvat & Bloemendaal, 2012; Clijsen, Gijzen, Spaans & Lange, de, 2011

en Förrer & Cijvat, 2012). Bij het ontwerp is gekozen voor een vierpuntschaal, waarbij kon worden gekozen of het bepaalde element altijd, soms, nooit of alleen voor enkele specifieke leerlingen tijdens een groepsbespreking aan de orde moest komen. Voor deze verdeling is gekozen om zo meer specifiek de prioritering van leerkrachten en schoolleiding van cbs Johan Friso omtrent de invulling van de groepsbesprekingen te kunnen onderzoeken.

3. een lijst waarin de verschillende elementen van groepsbesprekingen in categorieën onderverdeeld zijn. Men gaf aan welke categorieën meewerken om de opbrengsten te verhogen.

Een matrix is toegevoegd, waarin wordt getoond hoe beide instrumenten samen alle deelvragen afdekken (bijlage IV).

Instrument	Doel? Wat 'meet' het instrument?	Waar komt het instrument vandaan?
Bijlage II: observatie	Het meet het huidige verloop van de groepsbespreking op cbs Johan Friso.	Eigen ontwerp, onder meer naar aanleiding van kwaliteitskaarten van de PO-raad.
Bijlage III: vragenlijst	Het meet op cbs Johan Friso de beschikbaarheid van data, de elementen waaruit een groepsbespreking zou moeten bestaan, mogelijke knelpunten om met behulp van groepsbesprekingen te werken aan hogere opbrengsten en welke elementen van een handelingsgerichte groepsbespreking volgens cbs Johan Friso meewerken aan hogere opbrengsten.	Eigen ontwerp, onder meer naar aanleiding van kwaliteitskaarten van de PO-raad.

Figuur 1. Overzicht van instrumenten gebruikt in praktijkonderzoek

Antwoorden op de centrale onderzoeksvraag zijn vanuit verschillende documenten gezocht. Deze bronnen zijn onder te verdelen in een aantal categorieën:

- praktijkgerichte documenten: hieronder wordt verstaan de documenten afkomstig van cbs Johan Friso, zoals onder meer de schoolgids, beleidsnotities en ook een inspectierapport.
- vakliteratuur omtrent groepsbesprekingen volgens de methode van handelingsgericht werken
- vakliteratuur omtrent het verhogen van opbrengsten

3.3 Onderzoeksopzet

Omdat de centrale onderzoeksvraag zich voor een belangrijk deel richt op hoe leerkrachten en schoolleiding van cbs Johan Friso denken over de vraag hoe groepsbesprekingen bijdragen aan het hogere opbrengsten, wordt de onderzoeksopzet geduid als survey-onderzoek. Dit type onderzoek is volgens Harinck (2007) gericht op onder meer de vraag hoe mensen ergens over denken of hoe ze

handelen. Subgroepen worden in deze onderzoeksopzet met elkaar vergeleken. Dit gebeurt in dit praktijkonderzoek onder meer tussen de onderzoeksgroepen 'leerkrachten' en 'schoolleiding'. In een survey-onderzoek ontwikkelt de onderzoeker een vragenlijst of maakt gebruik van een bestaande lijst. Deze wordt aan de verschillende onderzoeksgroepen voorgelegd. Vervolgens verwerkt de onderzoeker de antwoorden op alle vragen, bijvoorbeeld door een frequentieverdeling per vraag te maken. Vervolgens worden de verschillende onderzoeksgroepen met elkaar vergeleken en tenslotte worden uit de gevonden antwoorden conclusies getrokken (Harinck, 2007).

In dit praktijkonderzoek is eenmalig de mening van de onderzoeksgroepen gemeten. In overleg met de directeur van cbs Johan Friso heeft de onderzoeker een moment toegewezen gekregen waarop alle leerkrachten en de gehele schoolleiding aanwezig waren. Leerkrachten en schoolleiding kregen tijdens deze plenaire bijeenkomst van de onderzoeker dezelfde vragenlijst (bijlage III). Deze is door allen ingevuld en geretourneerd aan de onderzoeker. De antwoorden zijn door de onderzoeker verwerkt (hoofdstuk 4) en naar aanleiding hiervan zijn conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan (hoofdstuk 5). Deze conclusies zullen op een nader te bepalen moment op cbs Johan Friso worden gepresenteerd.

4

Resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is beschreven welke uitkomsten het praktijkonderzoek op cbs Johan Friso heeft geleverd. Het hoofdstuk begint met het rapporteren van de meest opvallende uitkomsten (paragraaf 4.1). In de daarop volgende paragrafen worden de antwoorden beschreven op de verschillende onderzoeksvragen.

Paragraaf 4.2 geeft antwoord op onderzoeksvraag 2.2, namelijk welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data worden op cbs Johan Friso verzameld. Ook wordt hier beschreven welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data door leerkrachten van cbs Johan Friso kunnen worden geanalyseerd ten behoeve van de groepsbesprekingen. Paragraaf 4.3 beschrijft het antwoord van het team en de schoolleiding van de school op de vraag welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data tijdens groepsbesprekingen besproken dienen te worden. Dit hoofdstuk besluit met de uitkomsten van dit onderzoek over deelvragen 1.1, 3.2 en 3.4, namelijk hoe de groepsbesprekingen momenteel verlopen, hoe deze volgens de school kunnen bijdragen aan hogere opbrengsten en uit welke elementen een groepsbespreking volgens team en schoolleiding dan moet bestaan?

4.2 Uitkomsten praktijkonderzoek

Zoals reeds in hoofdstuk 3 beschreven stond, is bij dit onderzoek dezelfde vragenlijst bij zowel het team als de schoolleiding van cbs Johan Friso afgenomen. De respons op de vragenlijst varieerde van 60% bij het team (n=21) tot 85% bij de schoolleiding (n=6).

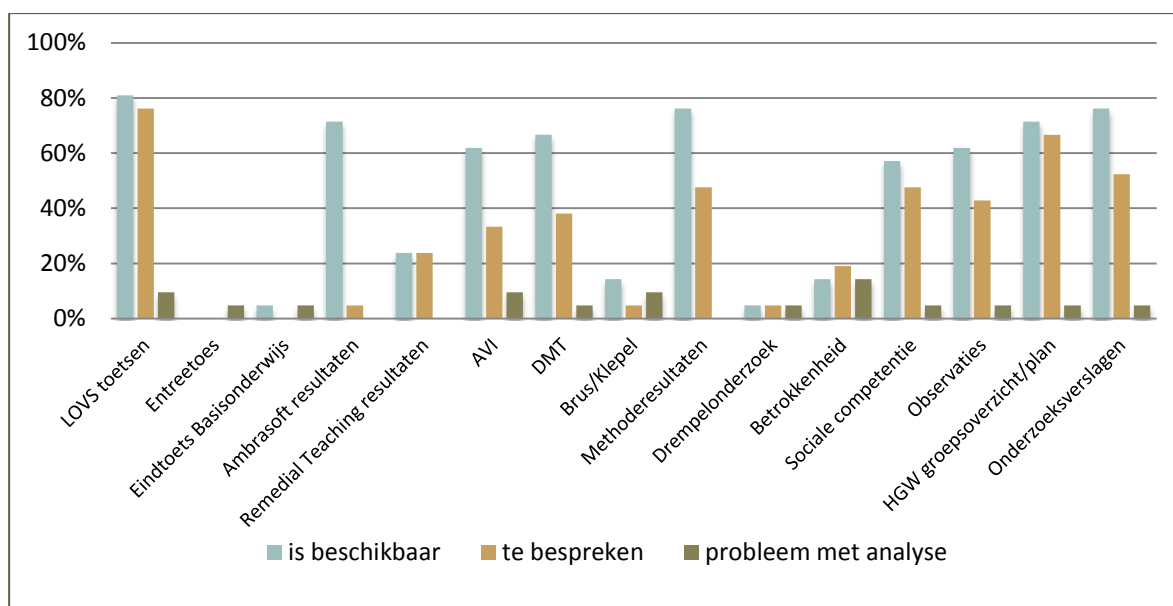
Per vraag uit de vragenlijst werd door team en schoolleiding uiteenlopend geantwoord; men is niet unaniem over welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data beschikbaar zijn: 100% van de schoolleiding geeft bijvoorbeeld aan dat LOVS-toetsen beschikbaar zijn, terwijl slechts 81% van het team aangeeft dit beschikbaar te hebben (zie figuur 4.1 en 4.2). Een ander verschil tussen team en schoolleiding ten aanzien van het omgaan met deze data is te zien in de mate waarin gegevens van methodegebonden toetsen en leestoetsen (DMT en AVI) en ook gegevens over de sociale competentie van leerlingen besproken dienen te worden tijdens de groepsbespreking. Een meerderheid van de schoolleiding (variërend van 75 tot 100%) vindt dat dit hoort tegenover ongeveer 50% van het team.

Team en schoolleiding laten verschillen zien voor wat betreft de verschillende elementen waaruit een groepsbespreking zou moeten bestaan (zie paragraaf 4.4, figuur 4.3 t/m 4.6). Met name bij het formuleren van doelen en het bespreken van leerlinggedrag zijn er uiteenlopende antwoorden gegeven. Voorts valt ook op dat het team, in tegenstelling tot de schoolleiding, het bespreken van de onderwijsleeromgeving niet aanmerkt als element binnen de groepsbespreking dat bijdraagt aan hogere opbrengsten.

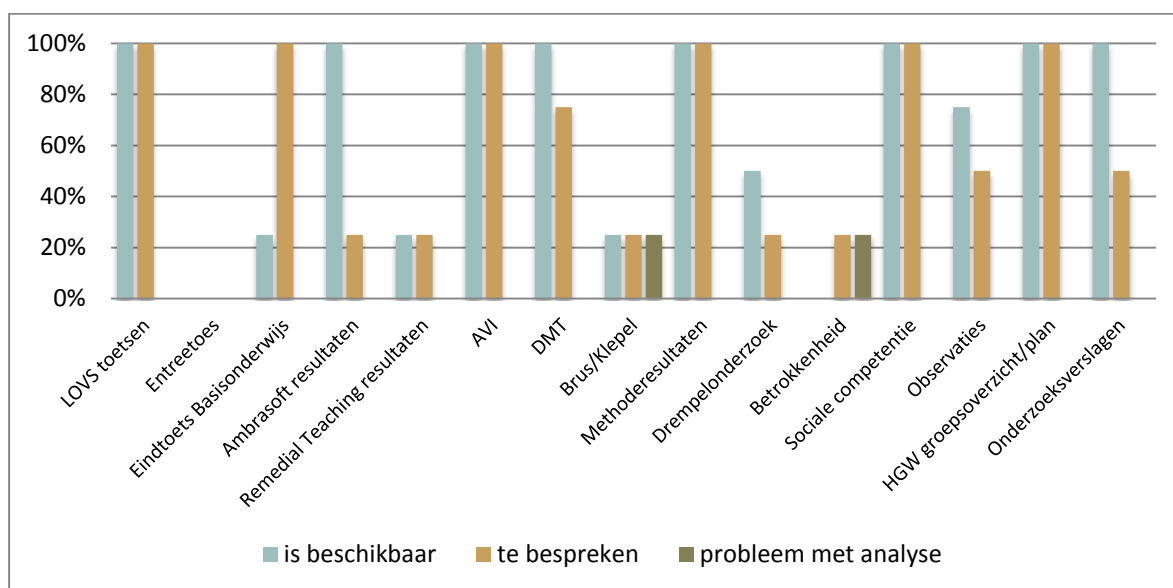
Team en staf geven verder dezelfde elementen aan waaruit een groepsbespreking zou moeten bestaan en de elementen die bijdragen aan hogere opbrengsten.

4.3 Verzamelen van toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data

Als eerste is aan alle respondenten gevraagd welke toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data zij beschikbaar hebben, welke data naar hun mening tijdens groepsbesprekingen besproken dienen te worden en of men het analyseren van deze data (volledig) beheerst. Figuur 4.1 laat zien hoe de respondenten vanuit het team van cbs Johan Friso hebben geantwoord op deze vragen en figuur 4.2 toont de antwoorden van de schoolleiding op dezelfde vragen.

Figuur 4.1 Antwoorden in percentage van het team van cbs Johan Friso (n=21) op de vragen naar de beschikbaarheid van deze data voor groepsbesprekingen (oranje), de wens van het team om deze data te bespreken in groepsbesprekingen (paars) en problemen bij het analyseren van data t.b.v. groepsbesprekingen (groen).

Figuur 4.2 Antwoorden in percentage van de schoolleiding van cbs Johan Friso (n=6) op de vragen naar de beschikbaarheid van deze data voor groepsbesprekingen, de wens van het team om deze data te bespreken in groepsbesprekingen en problemen bij het analyseren van data t.b.v. groepsbesprekingen.

Data	%
LOVS-toetsen	84%
Methodetoetsen	80%
Onderzoeksverslagen	80%
Ambrasoft	76%
Groepsplannen	76%
Leestoetsen DMT en AVI	70%
Sociale competentie	64%
Observatie	64%

Het meest beschikbaar zijn de gegevens uit de LOVS-toetsen; 84% van alle respondenten heeft deze gegevens beschikbaar. Andere toetsresultaten en aan onderwijs gerelateerde data waarover een meerderheid van team en schoolleiding beschikt zijn zichtbaar in tabel 4.1; zo'n driekwart van alle respondenten heeft bijvoorbeeld gegevens uit het computerprogramma Ambrasoft of uit groepspannen beschikbaar. Overigens heeft slechts een kwart van de respondenten nog gegevens van andere vormen van remedial teaching beschikbaar.

Tabel 4.1 Percentage van alle respondenten die deze gegevens beschikbaar heeft.

De gegevens van Entreetoetsen worden door niemand verzameld, terwijl slechts enkele leerkrachten (10%) over de gegevens van het Drempeleonderzoek en de Cito Eindtoets beschikken. Het is waarschijnlijk dat het enkel de leerkrachten van de groepen 8 en de leden van de schoolleiding zijn die over deze Eindtoetsgegevens beschikken. Tenslotte kan nog opgemerkt worden dat gegevens omtrent betrokkenheid nauwelijks (10%) beschikbaar zijn.

4.4 Bruikbare data voor groepsbesprekingen

Naast de beschikbaarheid van data is de vraag gesteld aan het team en de schoolleiding van cbs

Johan Friso welke data moeten worden besproken in

groepsbesprekingen. In tabel 4.2 is af te lezen welke data een

meerderheid van de respondenten wil bespreken. Wat volgens

80% van het team en de schoolleiding van cbs Johan Friso in

ieder geval in de groepsbespreking aan de orde moet komen,

zijn LOVS-toetsen en groepsplannen. Een krappe meerderheid

van 56% wil ook de sociale competentie en methoderesultaten

bespreken. Ook onderzoeksverslagen worden door 52%

genoemd als te bespreken data in groepsbesprekingen. Andere

toetsresultaten en aan onderwijs gerelateerde data worden nauwelijks genoemd om tijdens

groepsbesprekingen te bespreken met de intern begeleider.

Data	%
LOVS-toetsen	80%
Groepsplannen	72%
Methodetoetsen	56%
Sociale competentie	56%
Onderzoeksverslagen	52%

Tabel 4.2 Percentage van alle respondenten die deze gegevens wil bespreken.

Opvallend is dat hoewel de leestoetsen DMT en AVI door 70% van alle respondenten worden verzameld, minder dan de helft (44%) daarvan vindt dat men deze toetsen ook tijdens groepsbesprekingen moet bespreken. Een soortgelijk verschil is waar te nemen tussen het verzamelen en bespreken van methoderesultaten en onderzoeksverslagen: 80% van de respondenten geeft aan deze data beschikbaar te hebben, maar het bespreken in groepsbesprekingen wordt maar door ongeveer de helft van de respondenten aangeduid (56% methoderesultaten, 52% onderzoeksverslagen).

Verschillen tussen het team en de schoolleiding van cbs

Johan Friso betreffende de te bespreken

data in groepsbesprekingen zijn zeker

aanwezig. Tabel 4.3 geeft overzicht over

de voornaamste verschillen. In al deze

gevallen wil een aanmerkelijk groter

deel van de schoolleiding dan van het

team dat deze data besproken worden.

Data	% team	% schoolleiding
Eindtoets	0%	100%
Leestoets AVI	33%	100%
Leestoets DMT	38%	75%
Methoderesultaten	48%	100%
Sociale competentie	48%	100%

Tabel 4.3 Voornaamste verschillen betreffende te bespreken data.

In dit onderzoek is voor het bespreken van de bovengenoemde data ook gekeken of leerkrachten en schoolleiding in staat zijn om deze zodanig te analyseren dat deze tijdens groepsbesprekingen relevante informatie leveren over de opbrengsten van het onderwijs. Niemand van de respondenten geeft aan handelingsverlegenheid te kennen betreffende het analyseren van resultaten van methodegebonden toetsen, Ambrasoft resultaten en data vanuit andere remedial teaching (zie ook figuur 4.1 en 4.2). 12% van de respondenten geeft aan (enige) moeite te hebben met het analyseren van Brus en Klepeltoetsen en 16% geeft aan data omtrent betrokkenheid niet (volledig) te kunnen analyseren. Dit percentage ligt in de schoolleiding hoger: 25% van de schoolleiding geeft aan (enige) moeite te hebben met het analyseren van deze data; bij het team liggen deze percentages op 10% voor de Brus en Klepeltoetsen en 14% voor data omtrent betrokkenheid. Een enkeling uit het team geeft aan overige data niet (volledig) te kunnen analyseren. De schoolleiding heeft behoudens bovengenoemde data geen moeite met het analyseren van toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data.

4.5 Huidige vorm en inhoud van groepsbesprekingen

Naast onderzoek naar het kunnen en willen observeren van beschikbare data is in dit onderzoek op cbs Johan Friso ook onderzocht uit welke elementen een groepsbespreking momenteel bestaat en uit welke elementen deze volgens team en schoolleiding zou moeten bestaan. In deze paragraaf volgt een beschrijving van de huidige situatie. De geobserveerde groepsbesprekingen (N=10) op cbs Johan Friso duurden allemaal een uur, ongeacht in welke bouw de leerkracht en intern begeleider werkzaam zijn. Deze besprekingen bevatten in de verschillende bouwen dezelfde elementen. In tabel 4.4 is opgenomen welke elementen in de groepsbesprekingen altijd, soms en niet zijn waargenomen.

Uit tabel 4.4 blijkt dat twee elementen in alle geobserveerde groepsbesprekingen voorkomen, namelijk dat de intern begeleider de groepsbespreking leidt en dat de school vooraf bepaalt welke data leerkrachten, schoolleiding en intern begeleiders nodig hebben om een goed beeld te krijgen van de leeropbrengsten. Tijdens de observaties is waargenomen dat de intern begeleider en leerkrachten refereerden aan een door de intern begeleiders opgestelde mail ter voorbereiding van de groepsbespreking. In deze mail is aangegeven welke data tijdens de groepsbespreking aan de orde

Elementen	Altijd gezien	Soms gezien	Niet gezien
De intern begeleider leidt de groeps- en leerlingenbesprekingen in school		x	
De intern begeleider leidt de groepsbespreking.	x		
De bespreking is gericht op het handelen van leraar m.b.t. het afstemmen van het onderwijs in zijn/haar groep op onderwijsbehoeften van leerlingen.			x
Tijdens de groepsbespreking wordt het vorige groepsplan geëvalueerd.			x
Tijdens de groepsbespreking wordt besproken wat de behaalde resultaten en opbrengsten zijn.		x	
Tijdens de groepsbespreking worden op basis van het groepsoverzicht aandachtspunten voor de hele groep besproken.		x	
Tijdens de groepsbespreking worden op basis van het groepsoverzicht aandachtspunten voor de gesignaleerde leerlingen besproken.		x	
Tijdens de groepsbespreking worden op basis van het groepsoverzicht onderwijsbehoeften van (bepaalde) leerlingen verhelderd of aangescherpt.		x	
Tijdens de groepsbespreking wordt de clustering van leerlingen (op zijn realisatie en uitvoerbaarheid) besproken.		x	
Tijdens de groepsbespreking wordt het nieuwe groepsplan (op zijn uitvoering en uitvoerbaarheid) besproken.			x
Tijdens de groepsbespreking worden, indien nodig, leerlingen tijdig aangemeld voor de leerlingenbespreking (of zorgteam van school).			x
De school bepaalt vooraf welke data leerkrachten, schoolleiding en intern begeleiders nodig hebben om een goed beeld te krijgen van de leeropbrengsten.	x		
De behaalde resultaten en opbrengsten worden door de intern begeleider begrepen.		x	
Afspraken worden gemaakt ten aanzien van de uitvoering van het groepsplan, onder meer over organisatie en leerkrachtgedrag.		x	
De behaalde resultaten worden afgezet tegen de doelen die op schoolniveau zijn uitgewerkt om leerlingresultaten te verbeteren.			x

Tabel 4.4 Elementen die in groepsbesprekingen altijd, soms of niet door de onderzoeker zijn waargenomen (N=10).

zou komen. Tijdens de besprekingen werd ook steeds gerefereerd aan een toetskalender. In deze toetskalender staat voor alle groepen aangegeven wanneer welke LOVS-toetsen afgenomen dienen te worden (DMT, AVI, Cito Spelling, Cito Rekenen-Wiskunde en Cito Begrijpend Lezen). In alle groepsbesprekingen is waargenomen dat er gesproken werd over de ambitieniveaus van de school voor al deze LOVS-toetsen. Het al dan niet behalen van deze ambities werd aangegeven door de intern begeleider.

Andere elementen werden niet bij elke groepsbespreking waargenomen (zie tabel 4.4). Het bespreken wat de behaalde resultaten en opbrengsten zijn, gebeurde bijvoorbeeld alleen voor enkele zwak scorende leerlingen. Ook werd geobserveerd dat voor het formuleren van aandachtspunten voor de hele groep en voor gesignaleerde leerlingen het groepsoverzicht nooit het leidende document was; het formuleren van aandachtspunten voor de hele groep gebeurde op basis van wat intern begeleider en leerkracht in de klas hadden waargenomen. Het groepsoverzicht werd ook niet gebruikt voor het verhelderen of aanscherpen van onderwijsbehoeften van individuele leerlingen. Er werd tijdens de groepsbesprekingen wel gesproken over de onderwijsbehoeften van de groep als geheel. Verder werd in de helft van de geobserveerde groepsbesprekingen gesproken over de clustering en de afspraken omtrent de uitvoer van het groepsplan.

Bij geen enkele groepsbespreking werd waargenomen dat de groepsbespreking gericht is op het handelen van de leerkracht m.b.t. het afstemmen van het onderwijs in zijn of haar groep op onderwijsbehoeften van leerlingen. Ook werd het groepsplan tijdens de groepsbespreking niet geëvalueerd en werd het nieuwe groepsplan niet op zijn uitvoerbaarheid besproken. Verder is niet waargenomen dat er leerlingen voor een leerlingbespreking of het zorgteam werden aangemeld.

Naast de elementen uit tabel 4.4 is in alle groepsbesprekingen waargenomen dat de intern begeleider de leerkracht aanstuurt met betrekking tot het planmatig handelen; er werd bijvoorbeeld besproken welke data nog in het leerlingvolgsysteem ingevoerd dienden te worden. Ook werd steeds waargenomen dat de intern begeleider met de leerkracht besprak hoe leerkrachten gesprekken met ouders het beste konden voorbereiden en voeren.

4.6.1 Wenselijke situatie volgens team en schoolleiding

Na het observeren van de huidige invulling van de groepsbesprekingen is onderzocht uit welke elementen de groepsbesprekingen volgens het team en de schoolleiding zouden moeten bestaan, zodat dit bijdraagt aan hogere opbrengsten. Vervolgens zijn deze elementen vergeleken met de

elementen waar de huidige groepsbesprekingen op cbs Johan Friso uit bestaan. Team en schoolleiding denkt over een aantal elementen overeenkomstig; in de tabellen 4.5 t/m 4.8 is deze overeenkomstigheid te zien aangaande elementen die altijd, soms, nooit of slechts voor enkele leerlingen aan de orde dienen te komen. De percentages van team en schoolleiding verschillen steeds niet meer dan 1 tot 30%.

Elementen van een groepsbespreking	Team	Schoolleiding
het bespreken van opvallende toetscores	76,19%	75,00%
het bespreken welke acties voor de komende periode nodig zijn	80,95%	100,00%
het afspreken wie wat doet	90,48%	100,00%
het afspreken wanneer en hoe de acties worden geëvalueerd	85,71%	100,00%
het bespreken van groepsplannen/groepsoverzichten	85,71%	100,00%
het bespreken of er nadere actie of diagnostisch onderzoek nodig is	42,86%	50,00%

Tabel 4.5 Grootste overeenkomsten in percentages tussen team en schoolleiding betreffende elementen die altijd in groepsbesprekingen dienen te zitten.

Elementen van een groepsbespreking	Team	Schoolleiding
het bespreken waar de focus voor de komende periode heen gaat	47,62%	50,00%
het formuleren van didactische doelen op groepsniveau	57,14%	50,00%
het formuleren van pedagogische doelen op groepsniveau	76,19%	50,00%
het bespreken van de kwaliteit van de (methodische) middelen	76,19%	75,00%
het bespreken van de (juiste) inzet van (methodische) middelen	71,43%	100,00%
het bespreken van de (juiste) verdeling van onderwijstijd	66,67%	75,00%
het bespreken van de effectiviteit van instructie van de leerkracht	71,43%	100,00%

Tabel 4.6 Grootste overeenkomsten in percentages tussen team en schoolleiding betreffende elementen die soms in groepsbesprekingen dienen te zitten

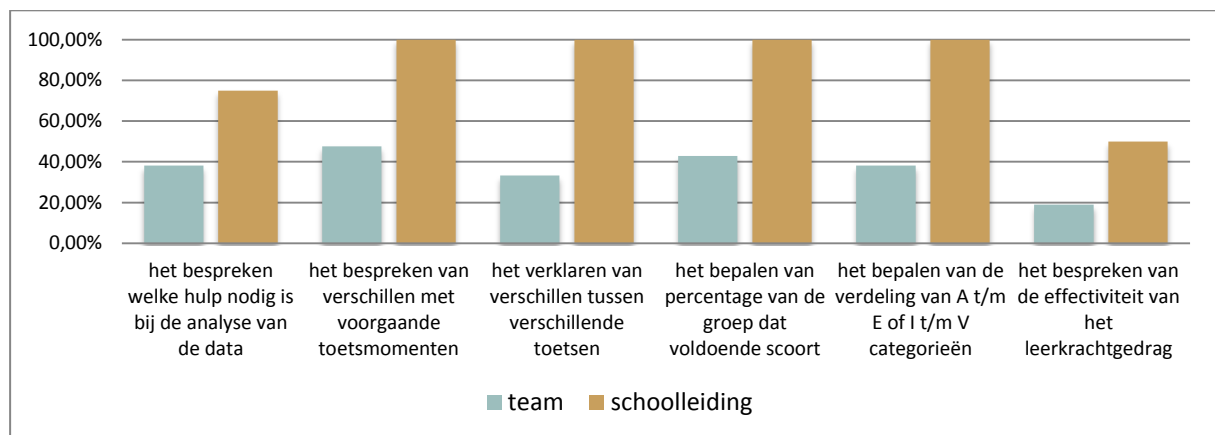
Elementen van een groepsbespreking	Team	Schoolleiding
het bespreken van specifieke onderwijsbehoeften (a.d.h.v. OPP*)	47,62%	50,00%
het bespreken van individuele handelingsplannen	57,14%	50,00%
het bespreken van de ontwikkeling van talenten van de leerlingen	76,19%	50,00%
het bespreken van belemmerende/stimulerende factoren van lln.	76,19%	75,00%
het bespreken van de opvoeding en ouderparticipatie van de lln.	71,43%	100,00%
het bespreken van specifieke onderwijsbehoeften (a.d.h.v. OPP*)	66,67%	75,00%

Tabel 4.7 Grootste overeenkomsten in percentages tussen team en schoolleiding betreffende elementen die nooit in groepsbesprekingen dienen te zitten

Element van een groepsbespreking	Team	Schoolleiding
het bepalen van het ambitieniveau bij iedere toets	23,81%	25,00%

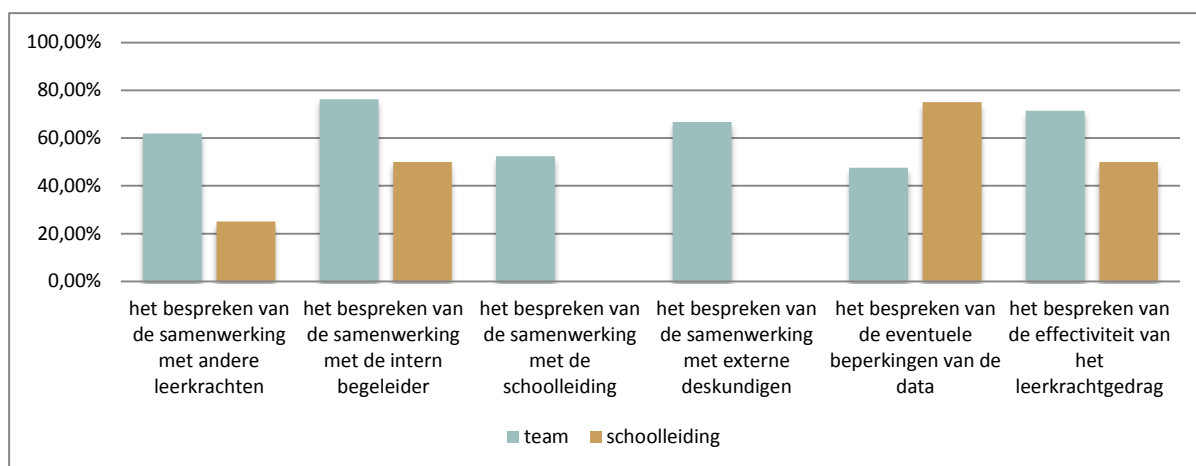
Tabel 4.8 Grootste overeenkomsten in percentages tussen team en schoolleiding betreffende elementen die alleen voor enkele leerlingen in groepsbesprekingen dienen te zitten

Grotere verschillen zijn er wel tussen team en schoolleiding. In figuur 4.4 zijn de grootste verschillen in percentages afgebeeld omtrent elementen die altijd in groepsbesprekingen op cbs Johan Friso moeten zitten. Figuur 4.5 en 4.6 gaan over de grootste verschillen tussen team en schoolleiding betreffende elementen die soms of nooit in groepsbesprekingen moeten terugkomen. En figuur 4.7 bevat opvallende verschillen tussen team en schoolleiding omtrent elementen die niet voor de gehele groep maar voor slechts enkele leerlingen in de groepsbesprekingen behoren terug te komen.

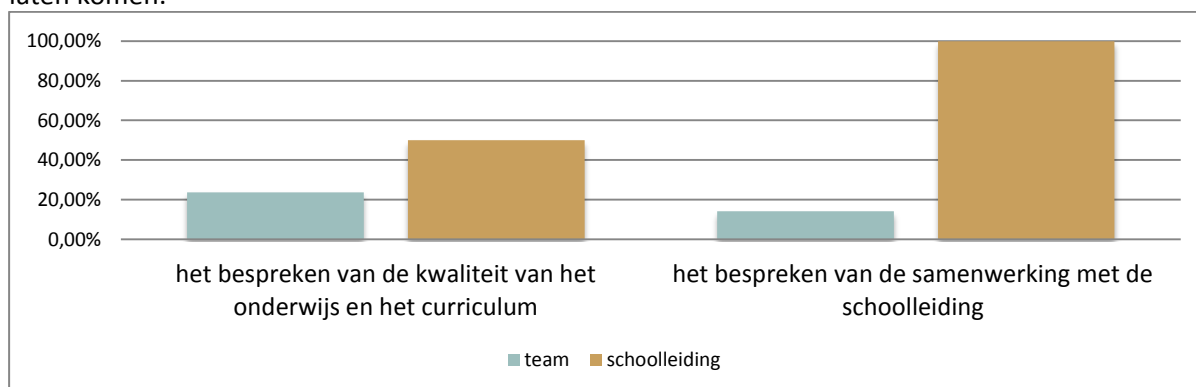
Figuur 4.3 Grootste verschillen tussen team (n=21) en schoolleiding (n=6) betreffende elementen die altijd in groepsbesprekingen zouden moeten zitten.

De elementen in figuur 4.3 werden door team en schoolleiding aangemerkt als elementen die altijd in groepsbesprekingen dienen te zitten. Echter, procentueel zijn er wel forse verschillen (30% tot 70% verschil) tussen team en schoolleiding. Bij al deze elementen wil een groter deel van de schoolleiding, tot wel 100%, dat deze elementen altijd in groepsbesprekingen worden besproken. Onder de teamleden zijn er ook die deze elementen niet of soms of voor slechts enkele leerlingen in groepsbesprekingen terug willen laten komen.

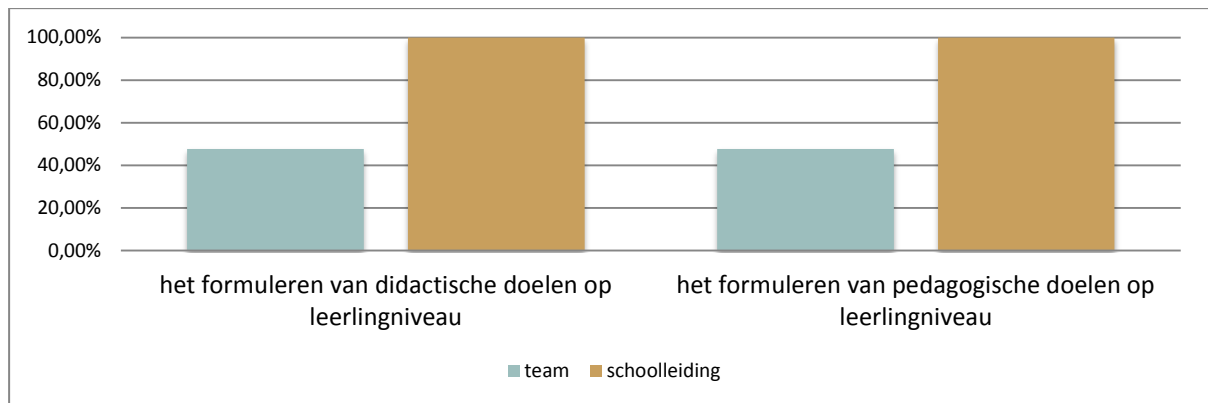
Figuur 4.4 Grootste verschillen tussen team (n=21) en schoolleiding (n=6) betreffende elementen die soms in groepsbesprekingen zouden moeten zitten.

Figuur 4.4 toont de grootste verschillen tussen team en schoolleiding betreffende elementen die soms in groepsbesprekingen zouden moeten zitten. Opvallend is dat het team elementen aanmerkt die betrekking hebben op de samenwerking met collega's en de effectiviteit van leerkrachtgedrag. De schoolleiding geeft in mindere mate aan en twee keer zelfs helemaal niet dat dit elementen zijn die (soms) in groepsbesprekingen aan de orde dienen te komen. Een ander verschil tussen team en schoolleiding is waar te nemen omtrent het bespreken van de eventuele beperkingen van de data. Hierbij is het juist een groter deel van de schoolleiding die dit soms in groepsbesprekingen terug wil laten komen.

Figuur 4.5 Grootste verschillen tussen team (n=21) en schoolleiding (n=6) betreffende elementen die nooit in groepsbesprekingen zouden moeten zitten.

De schoolleiding en het team van cbs Johan Friso laten weinig grote verschillen zien betreffende elementen die nooit in groepsbesprekingen zouden moeten zitten; slechts twee elementen laten wel grote verschillen zien (meer dan 25%), zie figuur 4.5. Met name het bespreken van de samenwerking met de schoolleiding trekt de aandacht. Terwijl alle respondenten van de schoolleiding aangeven dat dit element wat hen betreft niet in de groepsbespreking hoort, is slechts 14% van het team het daar mee eens. Sterker nog, ruim 50% van het team wil dat dit element soms in groepsbesprekingen zit. Elementen die alleen voor enkele leerlingen in groepsbesprekingen dienen te zitten leveren ook weinig grote verschillen op tussen team en schoolleiding. Alleen het formuleren van didactische en pedagogische doelen is verschillend aangemerkt (zie figuur 4.6); 100% van de schoolleiding geeft aan dat dit voor enkele leerlingen dient te worden besproken in groepsbesprekingen tegenover 48% van het team.

Figuur 4.6 Grootste verschillen tussen team (n=21) en schoolleiding (n=6) betreffende elementen die alleen voor enkele leerlingen in groepsbesprekingen zouden moeten worden besproken.

4.6.2 Overeenkomsten en verschillen

Doordat in dit onderzoek is gekeken naar zowel de huidige situatie als de wenselijke situatie betreffende elementen van een groepsbespreking op cbs Johan Friso kan aangeduid worden waar de belangrijkste overeenkomsten en verschillen liggen. Overeenkomsten tussen de huidige elementen van een groepsbespreking op cbs Johan Friso en de elementen die de respondenten aanmerken als elementen die in groepsbesprekingen zouden moeten worden besproken zijn:

- het bepalen van ambitieniveaus bij alle toetsen uit het leerlingvolgsysteem;
- bespreken wie wat doet;
- het bespreken van belemmerende en stimulerende factoren van leerlingen;
- in de huidige situatie op cbs Johan Friso worden tijdens groepsbesprekingen geen leerlingen aangemeld voor leerlingbesprekingen. Dit is in het onderzoek ook niet door team of schoolleiding aangemerkt als element van een groepsbespreking op de school;
- het bespreken van specifieke onderwijsbehoeften voor de groep en voor enkele leerlingen gebeurt in de huidige situatie niet bij elke groepsbespreking. Ruim 50% van het team en de schoolleiding geeft ook aan dat dit een onderdeel is dat niet in elke groepsbespreking hoeft te zitten.

Verschillen die duidelijk zichtbaar zijn geworden met dit deel van het onderzoek zijn de volgende elementen:

- in de huidige situatie wordt de onderwijsleeromgeving onbesproken gelaten, terwijl zaken als de effectiviteit van het leerkrachtgedrag, de juiste inzet en kwaliteit van methodische middelen en de verdeling van onderwijstijd door meer dan 50% van team en schoolleiding worden beoordeeld als elementen die soms in de groepsbespreking op cbs Johan Friso dienen te zitten;
- meer dan 80% van het team en de schoolleiding vindt dat het bespreken van groepsplannen altijd in groepsbesprekingen hoort terug te komen. Dit gebeurt echter nooit;
- het bespreken van toetsresultaten gebeurt nog niet altijd, terwijl ruim 60% van het team vindt dat dit soms of altijd dient te gebeuren. Bij de schoolleiding vindt zelfs 100% dat dit altijd dient te gebeuren;
- ook het bespreken welke acties de intern begeleider en de leerkracht dienen te ondernemen gebeurt nog niet altijd, terwijl ruim 90% van alle respondenten dit een vast onderdeel van de groepsbespreking vindt;
- het bespreken van hulp die nodig is bij de analyse van toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data wordt door een meerderheid van team en schoolleiding aangemerkt als element dat soms of altijd in groepsbesprekingen aan de orde dient te komen. Dit was echter nog nauwelijks het geval op de school.

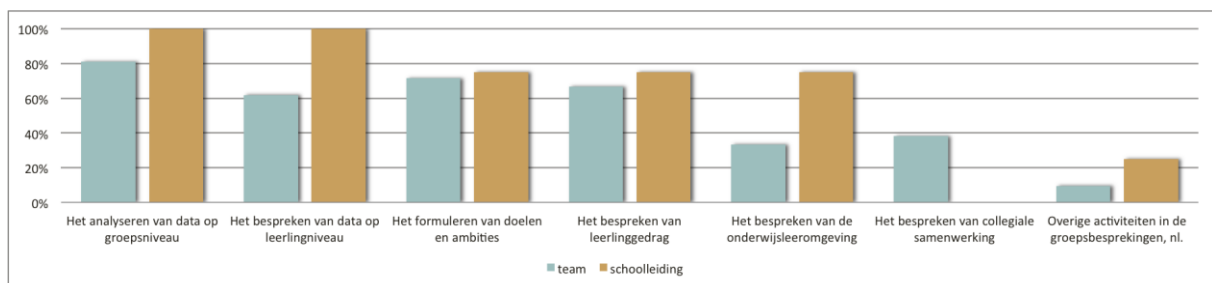
- terwijl de school voor LOVS-toetsen wel ambitieniveaus heeft bepaald, worden deze in groepsbesprekingen niet vergeleken met de scores van de groep. Toch vindt ruim 75% van alle respondenten dat dit wel een vast element van de groepsbespreking dient te zijn.

4.7 Elementen van de groepsbespreking die bijdragen aan hogere opbrengsten

Nu duidelijk is wat team en schoolleiding belangrijk vinden om in groepsbesprekingen aan de orde te laten komen is het ook nodig helder te krijgen welke van deze elementen volgens hen bijdragen aan hogere opbrengsten. Men kon zelf ook elementen van de groepsbesprekingen noemen die nog niet in het onderzoek genoemd waren en waarvan men dacht dat deze wel bij zouden dragen aan hogere opbrengsten. Hier hebben enkele respondenten deze elementen bij genoemd:

- onderwijsprioriteiten stellen per jaar;
- onderwijsleermiddelen evalueren.

De verschillende elementen van de groepsbespreking zijn onderverdeeld in een aantal categorieën (zie hoofdstuk 3.2). In figuur 4.7 is af te lezen welk percentage van team en schoolleiding meent dat de genoemde categorieën hieraan bijdragen.

Figuur 4.7 Percentages van team (n=21) en schoolleiding (n=6) betreffende categorieën met elementen van groepsbesprekingen die volgens hen bijdragen aan hogere opbrengsten.

Een meerderheid van het team en schoolleiding van cbs Johan Friso noemt als bijdragend aan hogere opbrengsten:

- het analyseren van data op groeps- en leerlingniveau (team 80%, schoolleiding 100%)
- het formuleren van doelen en ambities (team 71%, schoolleiding 75%)
- het bespreken van leerlinggedrag (team 67%, schoolleiding 75%)

Driekwart van de schoolleiding heeft ook het bespreken van de onderwijsleeromgeving in deze rij genoemd, terwijl slechts een derde deel van het team hier hetzelfde over denkt. Een derde deel van het team noemt bovendien het bespreken van collegiale samenwerking als een element van de groepsbespreking, dat bijdraagt aan hogere opbrengsten, terwijl niemand van de schoolleiding daar zo over denkt.

In dit hoofdstuk zijn de uitkomsten gerapporteerd uit de lijsten die zijn afgenomen op cbs Johan Friso. Tevens zijn de grootste verschillen tussen team en schoolleiding hieromtrent omschreven. Op basis hiervan en van de bevindingen uit de literatuurstudie (hoofdstuk 2) worden in het volgende hoofdstuk de conclusies getrokken en wordt antwoord gegeven op de centrale vraagstelling van dit onderzoek, namelijk hoe op cbs Johan Friso tijdens groepsbesprekingen, volgens de methodiek van handelingsgericht werken, toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data kunnen worden gebruikt, zodat dit een bijdrage levert aan het behalen van hogere opbrengsten.

5

Conclusies en aanbevelingen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de conclusies getrokken vanuit het literatuuronderzoek (hoofdstuk 2) en het praktijkonderzoek (hoofdstuk 4). De centrale vraagstelling en de onderzoeksvragen worden hiermee beantwoord. Daarnaast wordt in paragraaf 5.3 teruggeblikt op de kwaliteit van het onderzoek en worden in paragraaf 5.4 aanbevelingen gedaan.

5.2 Conclusies centrale vraagstelling

In deze paragraaf worden per onderzoeksvraag de conclusies beschreven, zodanig dat daarmee een antwoord wordt beschreven op de centrale vraagstelling: hoe kunnen op cbs Johan Friso tijdens groepsbesprekingen, volgens de methodiek van handelingsgericht werken, toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data worden gebruikt, zodat dit een bijdrage levert aan het behalen van hogere opbrengsten?

Onderzoeksvraag 1: Hoe kunnen groepsbesprekingen handelingsgericht worden ingericht?

Groepsbesprekingen die volgens de methodiek van handelingsgericht werken verlopen, bevatten volgens de literatuur een aantal elementen (o.a. Van Hasselt, 2011; Förrer & Cijvat, 2012; Pameijer & Beukering, 2008; Goudswaard & Vergunst-Duijnhouwer, 2011; paragraaf 2.2). Vanuit de observaties door de onderzoeker (paragraaf 4.5) is gebleken dat een aantal van deze elementen op cbs Johan Friso missen. Het gaat om de volgende elementen:

- het evalueren van het vorige groepsplan;
- het bespreken van het nieuwe groepsplan;
- indien nodig het selecteren van leerlingen die worden aangemeld voor de leerlingbespreking of het zorgteam van de school;

De behaalde resultaten afzetten tegen de doelen die op schoolniveau zijn uitgewerkt om leerling-resultaten te verbeteren.

Ook komen enkele elementen niet standaard in elke groepsbespreking voor:

- het bespreken van de behaalde resultaten en opbrengsten.
- het bespreken van aandachtspunten voor de hele groep en voor de gesignaleerde leerlingen op basis van het groepsoverzicht
- het verhelderen of aanscherpen van onderwijsbehoeften van (bepaalde) leerlingen op basis van het groepsoverzicht
- het bespreken van de clustering van leerlingen

Onderzoeksvraag 2: Welke toetsresultaten en andere aan onderwijsgerelateerde data dienen tijdens groepsbesprekingen op cbs Johan Friso te worden gebruikt?

Tijdens groepsbesprekingen worden toetsresultaten van landelijk genormeerde toetsen voor technisch en begrijpend lezen, spelling en rekenen gebruikt (Clijsen, Pameijer & Kappen, 2011; paragraaf 2.4). Op cbs Johan Friso heeft een deel (70%) van het team en de schoolleiding de toetsresultaten voor technisch en begrijpend lezen, spelling en rekenen beschikbaar (paragraaf (4.3). Hier kijkt de school af van wat de literatuur adviseert, daar nog 30% deze data niet beschikbaar heeft.

Voor deze toetsresultaten heeft de school ook ambitieniveaus vastgesteld (paragraaf 4.5). Men acht het in meerderheid van belang om deze toetsen in de groepsbesprekingen te bespreken, met één uitzondering: minder dan 40% van het team van cbs Johan Friso vindt het van belang om de leestoetsen DMT en AVI te bespreken.

Wanneer de school handelingsgericht werkt, richt men zich tevens op de data ten aanzien van welbevinden, werkhouding, sociaal gedrag en de ontwikkeling van talenten (Clijsen et al., 2011; paragraaf 2.4). Data omtrent welbevinden, werkhouding en de ontwikkeling van talenten worden nog niet verzameld en gebruikt tijdens groepsbesprekingen op cbs Johan Friso. Hier zal de school actie in moeten ondernemen, in eerste instantie door data te gaan verzamelen en vervolgens om dit in groepsbesprekingen te bespreken.

Data omtrent sociaal gedrag worden wel een keer per jaar verzameld door een meerderheid van de respondenten, maar slechts een krappe meerderheid van het team tegenover 100% van de schoolleiding vindt dat deze in groepsbesprekingen aan de orde dienen te komen (zie tabel 4.3, paragraaf 4.4). Hier heeft de schoolleiding op overtuigingsniveau dus ook werk te doen teneinde het hele team te overtuigen dat deze data in groepsbesprekingen aan de orde dienen te komen. Overigens kan worden opgemerkt dat het verzamelen en bespreken van aan onderwijs gerelateerde data zich dient te beperken tot data ten aanzien van welbevinden, werkhouding, sociaal gedrag en de ontwikkeling van talenten.

Om data goed te kunnen gebruiken tijdens groepsbesprekingen is door de onderzoeker ook gekeken of men op cbs Johan Friso problemen ervaart met de analyse hiervan. Dit blijkt slechts in zeer beperkte mate het geval: nog geen 10% van de respondenten ervaart handelingsverlegenheid hieromtrent (paragraaf 4.4). Gesteld kan worden dat hierop geen specifieke actie ondernomen hoeft te worden.

Onderzoeksvraag 3: Hoe kunnen groepsbesprekingen bijdragen aan het verhogen van de opbrengsten op cbs Johan Friso?

Leeropbrengsten kunnen binnen cbs Johan Friso omhoog door een opbrengstgerichte houding (Onderwijsraad, 2008; paragraaf 2.3). Er is beschreven dat voor betere leerresultaten veranderingen nodig zijn in de klas, in het handelen van leerkrachten. Daarom dienen in een groepsbespreking de kwaliteit van het onderwijs en het leerkrachtgedrag te worden besproken. Voor de groepsbesprekingen betekent dit dat men de doelen die men met het nieuwe groepsplan wil bereiken bespreekt. Dit was nog niet het geval. Ook dient men te bespreken met welk aanbod men deze doelen beoogt te realiseren. Verder dienen de intern begeleider en de leerkracht consequent elke groepsbespreking relevante toetsresultaten voor technisch en begrijpend lezen, spelling en rekenen te bespreken. Deze dienen te worden gekoppeld aan de doelen en ambities die op schoolniveau zijn vastgesteld. Dit gebeurt op cbs Johan Friso nog niet altijd (paragraaf 4.4). Team en schoolleiding zijn in meerderheid wel van mening dat dit bijdraagt aan hogere opbrengsten (paragraaf 4.6).

Het evalueren van leeropbrengsten behoort ook tot een opbrengstgerichte houding. Vastgesteld is dat het evalueren van leeropbrengsten op cbs Johan Friso niet altijd gebeurt (paragraaf 4.5). Team en schoolleiding zijn in meerderheid echter van mening dat dit wel bijdraagt aan hogere opbrengsten (paragraaf 4.6).

Verder is vastgesteld dat een ruime meerderheid van team en schoolleiding meent dat ook het bespreken van leerlinggedrag als element van een groepsbespreking bijdraagt aan het verhogen van de opbrengsten op de school. Een meerderheid van de schoolleiding meent dat ook het bespreken van de onderwijsleeromgeving als onderdeel van de groepsbespreking bijdraagt aan hogere opbrengsten. Echter slechts een derde van het team denkt daar ook zo over (paragraaf 4.6). Zowel het bespreken van leerlinggedrag als het bespreken van de onderwijsleeromgeving worden in de theoretische onderbouwing (hoofdstuk 2) niet genoemd in die zin dat dit elementen van een groepsbespreking zijn die bijdragen aan het verhogen van de opbrengsten op cbs Johan Friso.

5.3 Discussie

De respons op de vragenlijst varieerde van 60% bij het team (n=21) tot 85% bij de schoolleiding (n=6). Dat maakt dat de resultaten vanuit het team minder betrouwbaar zijn dan die van de schoolleiding. Hierdoor moeten deze uitslagen met enige terughoudendheid bekeken worden.

Hoewel een aanzienlijk deel (40%) van het team de vragenlijst niet heeft beantwoord, heeft een meerderheid dat gedaan. Een hogere respons had wellicht verkregen kunnen worden door de vragenlijst op twee verschillende werkdagen aan te bieden in plaats van een. De vragenlijst is wel gemaild naar de parttimers die niet werkten op de dag van de presentatie van de vragenlijst. Dit heeft echter aanzienlijk minder respons opgeleverd dan het moment direct na de presentatie van de vragenlijst. Toch is de indrukvaliditeit volgens de onderzoeker hoger dan 60%: de indruk is ontstaan dat het onderzoek valide is. Dit is gebaseerd op gesprekken met het team naar aanleiding van dit onderzoek.

Het aantal observaties van groepsbesprekingen bedraagt 10, bij twee verschillende intern begeleiders en in verschillende jaargroepen. De inhoud van de groepsbesprekingen was bij beide intern begeleiders gelijk. Dit maakt volgens onderzoeker dat deze observaties recht doen aan de huidige situatie op cbs Johan Friso.

Op de vragenlijst zijn de verschillende elementen onderverdeeld onder zeven subtitels. Deze werden in het onderzoek categorieën van elementen van een groepsbespreking genoemd. Ten aanzien van onderzoeksvraag 3 heeft dit mogelijk niet een volledig beeld gegeven, omdat de mogelijkheid bestaat dat respondenten binnen zo'n categorie elementen wel of niet vinden bijdragen aan hogere opbrengsten. Door enkel te laten kiezen uit de categorieën en niet uit alle elementen is het onderzoek wel overzichtelijker, maar de nauwkeurigheid van antwoorden had dus nog kunnen worden vergroot.

Ten aanzien van onderzoeksvraag 3 is ervoor gekozen om andere termen in het observatieformulier te gebruiken dan in de vragenlijst aan het team en de schoolleiding. Hoewel het kiezen van andere en minder termen de observatie overzichtelijk heeft gemaakt, was het beter geweest als de termen één-op-één vergeleken hadden kunnen worden bij het verwerken van de data in hoofdstuk 4. Door, voorafgaand aan het ontwerpen van de beide onderzoeksinstrumenten, de te onderzoeken begrippen vast te stellen en door het maken van een vergelijking van de gekozen termen voor zowel de observatie als de vragenlijst, wordt eenduidigheid verkregen. Hierdoor kan data van de observatie en de vragenlijst beter vergeleken worden.

Dit onderzoek ging voornamelijk over wat in een groepsbespreking aan de orde moet komen, wil dit bijdragen aan opbrengsten. Een vervolgvraag kan gaan over de manier waarop de groepsbespreking vorm krijgt, wat nodig is om hieraan te voldoen en wat dit voor consequenties heeft voor de huidige manier waarop groepsbesprekingen plaatsvinden.

5.4 Aanbevelingen

De doelstelling van dit onderzoek is het bieden van handreikingen aan cbs Johan Friso om te komen tot een invulling van de groepsbesprekingen, waarbij op een handelingsgerichte en opbrengst verhogende manier gebruik wordt gemaakt van toetsresultaten en andere aan onderwijs gerelateerde data. Op basis van dit onderzoek zijn de volgende handreikingen te geven:

Ten eerste dient een aantal elementen toegevoegd te worden aan de groepsbesprekingen op cbs Johan Friso. Tevens dienen een aantal elementen consequenter gehandhaafd te worden in elke groepsbespreking op cbs Johan Friso. Deze elementen zijn hierboven genoemd (paragraaf 5.2) en maken dat de groepsbespreking handelingsgericht wordt ingevuld.

Ten tweede dient het verzamelen van de toetsresultaten van landelijk genormeerde toetsen voor technisch en begrijpend lezen, spelling en rekenen door alle leerkrachten te gebeuren. Deze toetsresultaten dienen in alle groepsbesprekingen te worden besproken met de intern begeleider. Hierbij wordt opgemerkt dat de school aandacht dient te geven aan het uitleggen van het belang van het bespreken van de leestoetsen DMT en AVI.

Daar cbs Johan Friso handelingsgericht wil werken, dient men ook data omtrent welbevinden, werkhouding en de ontwikkeling van talenten te verzamelen en te gebruiken tijdens groepsbesprekingen. Vervolgonderzoek is nodig om te onderzoeken op welke manier deze data verzameld en gebruikt kunnen worden op cbs Johan Friso. Overigens dienen data omtrent sociaal gedrag volgens de literatuur in elke groepsbespreking te worden besproken. Dit maakt dat deze data ook voor elke groepsbespreking aanwezig en betrouwbaar moeten zijn. De school dient af te spreken op welke manier dit geregeld wordt.

Voorts dient de doelgerichtheid door het gebruik van data te worden vergroot; men bespreekt in de groepsbespreking welke ambitieuze doelen er zijn gesteld door de school en hoe de klassen zich tot die ambities verhouden. Men spreekt duidelijk af wie wat doet om deze ambities te bereiken. Daarbij volgt men de cyclus van handelingsgericht werken (paragraaf 2.2). Daarbij mag het evalueren van de resultaten niet worden vergeten.

Tenslotte wordt aanbevolen om het bespreken van leerlinggedrag en het bespreken van de onderwijsleeromgeving niet op te nemen als elementen van een groepsbespreking daar deze niet aantoonbaar bijdragen aan het verhogen van de opbrengsten op cbs Johan Friso.

Bovenstaande aanbevelingen zullen eerst aan schoolleiding en vervolgens aan het team worden gepresenteerd. Dit zal voor de zomervakantie gebeuren, zodat in het nieuwe cursusjaar de aanbevelingen kunnen worden verwerkt in de invulling van de groepsbesprekingen.